

Veřejné finance

Tutoriál 1/2

(2/2 bude zítra 8:00 až 11:15)

- Doporučená literatura:
- Peková, J. (2005). *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Aspi.
- Tetřevová, L. (2008). *Veřejná ekonomie*. Professional publishing.

- Splnění předmětu:
 - Test v zápočtovém týdnu
 - Písemná zkouška (otevřené otázky)

Kontakt:

Richard Šmilňák

richard.smilnak@mvso.cz

KH: kdykoliv po předchozí emailové domluvě MS Teams/telefon/osobně ve městě

Úvod do předmětu veřejné finance

Peníze

- Příčiny vzniku peněz a stručný vývoj
- Všeobecně přijímaný prostředek směny
- Zúčtovací jednotka
- Uchovatel hodnoty

- Elektronické X hotovostní
- Národní X nadnárodní (měnová unie, krypto)

Vymezení veřejného sektoru

- Je to část **národního hospodářství**, která:
 - zabezpečuje *veřejné statky* na neziskovém principu,
 - je financována z *veřejných rozpočtů*,
 - je řízena *veřejnou správou* (státní správou a samosprávou),
 - rozhoduje se v ní *veřejnou volbou* o rozsahu produkce statků a služeb smíšeného (polotržního) charakteru,
 - je v něm realizována *veřejná kontrola* ze strany občanů (prostřednictvím zvolených zástupců).

		VYLOUČENÍ	
		PROVEDITELNÉ	NEPROVEDITELNÉ
SPOTŘEBA	NERI- VALITNÍ	SMÍŠENÉ STATKY – KLUBOVÉ	ČISTÉ VEŘEJNÉ STATKY
	RIVALITNÍ	SOUKROMÉ STATKY	SMÍŠENÉ STATKY – POZIČNÍ

Soukromé: mikina, auto

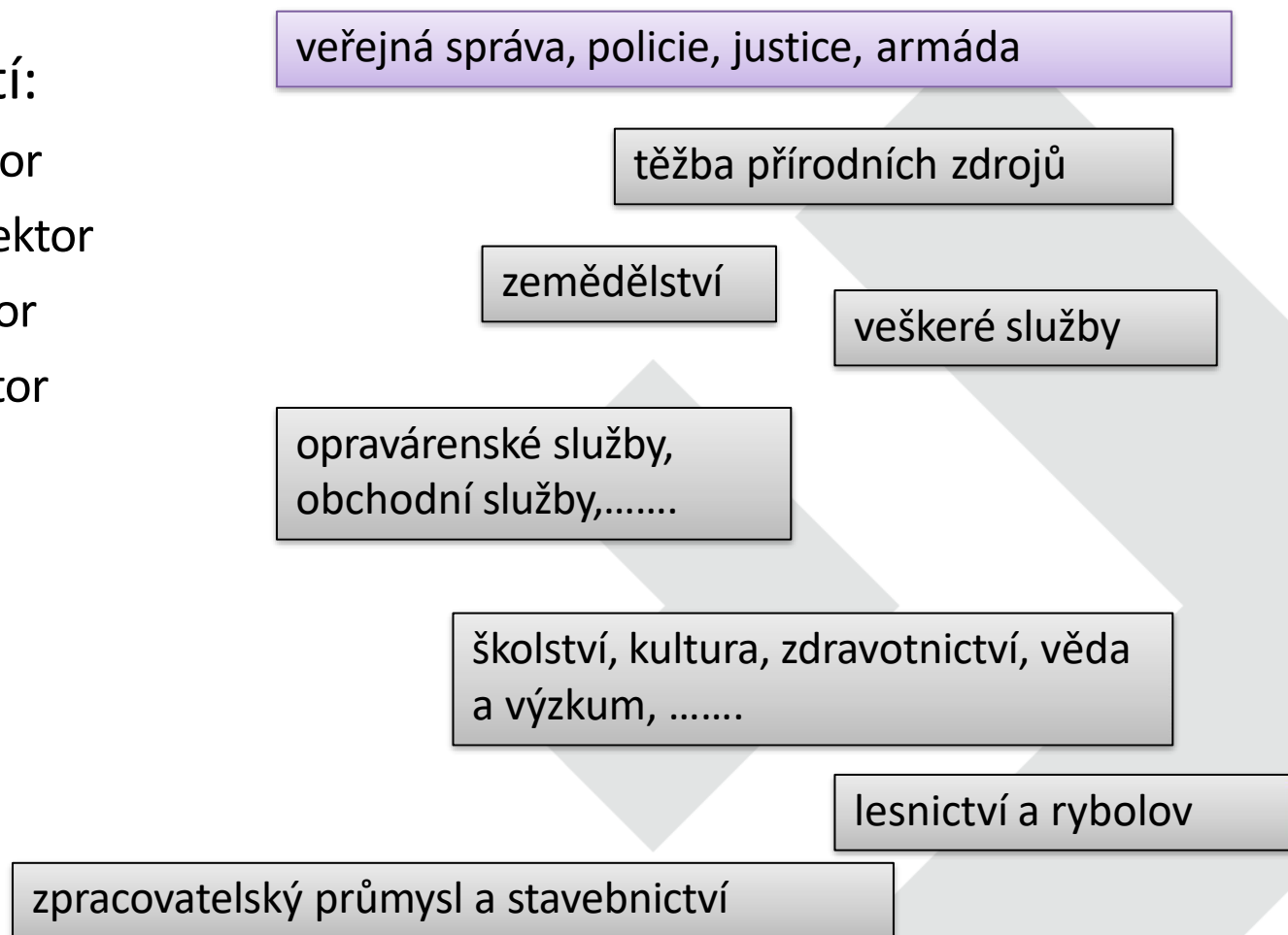
Klubové: minigolf, streamovací služby

Smíšené: uhlí, most

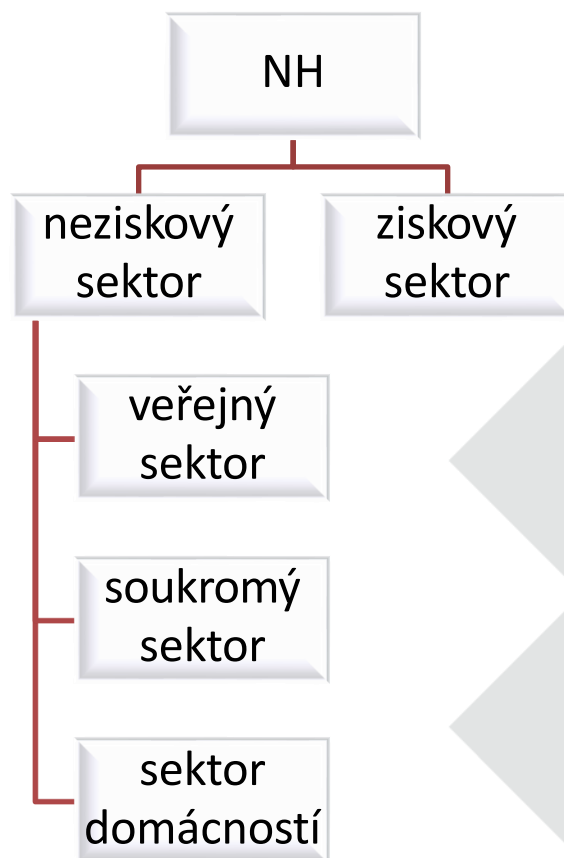
Veřejné: bezpečnost (hasičský sbor), vzduch

Kritérium sektorů

- Moderní pojetí:
 - primární sektor
 - sekundární sektor
 - terciární sektor
 - kvartární sektor

Kritérium způsobu financování

Vztah kritéria vlastnictví a způsobu financování

KRITÉRIUM ZPŮSOBU FINANCOVÁNÍ	ziskový sektor		neziskový sektor	
KRITÉRIUM VLASTNICTVÍ	soukromé	veřejné	soukromé	veřejné
	živnosti	státní podniky	nadace	policie
	s.r.o.	municipální podniky	církvě	armáda
	a.s.	a.s. ve vlastnictví státu	politické strany	obce
	obecně obchodní společnosti			

Měření rozsahu a struktury veřejného sektoru

1. FINANČNÍ UKAZATELE

- podíl veřejných výdajů na HDP
- podíl veřejných výdajů na jednotlivé resorty veřejného sektoru na HDP ~ 1/4
- pružnost veřejných výdajů (elasticita)

$$E = \frac{\frac{VV_{t+1} - VV_t}{VV_t}}{\frac{HDP_{t+1} - HDP_t}{HDP_t}}$$

$$\frac{\frac{1618 - 1401}{1401}}{\frac{5613 - 5749}{5749}} = 15,5\%$$

Zdroj: makroekonomická predikce MF 1/2021

Měření rozsahu a struktury veřejného sektoru

2. VĚCNÉ UKAZATELE

- podíl počtu pracovníků ve VS
 - k celkovému počtu pracovníků v národním hospodářství
 - k celkovému počtu obyvatel
- podíl příjmů pracovníků ve VS k celkovým příjmům ze závislé činnosti v národním hospodářství
- otázka produktivity práce

Státní rozpočet v číslech

- [Státní rozpočet v kostce](#) – Min. Financí
- Str. 14;16;18;21;23;24;27;33;41

Vnější faktory ovlivňující velikost a strukturu veřejného sektoru

1. faktory ekonomické
2. faktory mimoekonomické
 - faktory geopolitické
 - faktory historické
 - faktory kulturně náboženské
 - faktory politické

Státní rozpočet a veřejné zadlužení

- Města ve 12. století nabízejí doklady o organizaci daňové povinnosti vstříc placení úroku z veřejného zadlužení

(více v *David Stasavage, States of Credit: Size, Power, & Development of European Politics, 2011*)

- Počátek moderních veřejných financí tkví v městech Francie a Vlámka 13. stol.
- Dnešní podoby nabývá okolo roku 1750 (finanční revoluce)
 - Rolující rozpočtové schodky financovány mezinárodně
- Státní rozpočet na rok 1947 - [odkaz](#)
- Současnost: [Zákon](#) o SR ČR na rok 2021 [Plnění](#) SR
- Kdo platí veřejné výdaje? – SRvK s. 18

Výdaje a příjmy státního rozpočtu

- Stručná historie
 - Stát blahobytu, chronické navyšování výdajů
 - Teorie veřejné volby → bujení byrokracie, politické cykly, jánabráchismus etc., teorie středového voliče
- Alokační, redistribuční a stabilizační funkce veřejných financí a veřejného sektoru
- $Y = C + I + \mathbf{G} + NX$
- Problém řešení krize 2020

Funkce státu ve smíšené ekonomice

1. legislativní aktivity
 2. alokační aktivity
 3. regulační aktivity
 4. redistribuční aktivity
- zásahy státu na makroekonomické úrovni
 - zásahy státu na mikroekonomické úrovni

Tržní selhání

- Jak selhává trh?
- **tržní selhání** = *příčina existence veřejného sektoru*:
 1. mikroekonomické příčiny
 2. makroekonomické příčiny
 3. mimoekonomické příčiny

Monopolní síla

- extrémní případ dominantního postavení na trhu
- pouze 1 výrobce v odvětví
- bariéry vstupu do odvětví
 - administrativní monopol
 - přirozený monopol
- zneužití dominantního postavení:
 - nepřiměřené ceny (vysoké nebo nízké)
 - nepřiměřené obchodní podmínky
 - diskriminace konkurence

Kartelové dohody

- dohody mezi subjekty (zpravidla producenty) o podmínkách na trhu
 - cenový kartel
 - segmentační kartel
 - diskriminační kartel
- opatření státu:
 - antimonopolní a protikartelové zákonodárství
 - vytváření orgánů na ochranu hospodářské soutěže
 - znárodnění nebo vstup veřejného vlastnictví

Informační asymetrie

Náprava:

- Právní normy, solidní a důvěryhodné instituce

Externalita

- Externalita = efekt přelévání, efekt sousedství, vnější efekty.
- Externality vznikají na straně spotřebitelů i výrobců.
- Externalita = vztah, který neprochází trhem (není postižen cenou ani jinou tržní transakcí).

Externalita = představuje efekt přelévání, který vzniká kdykoli určitá aktivita jednoho subjektu vyvolá nezamýšlený vliv (negativní či pozitivní) na jiný subjekt, přičemž vzniklý efekt není předmětem finančního či jiného vyrovnání.

Klasifikace externalit

- podle povahy
 - pozitivní (kladné)
 - negativní (záporné)
 - reciproční
- podle zdroje
 - produkční (technologické)
 - spotřební
- podle rozsahu působení
 - globální
 - adresné

Rozhodování o statcích a jejich financování

1. SOUKROMÉ STATKY

- o alokaci finančních prostředků na výrobu a spotřebu rozhodují soukromé subjekty
- rozhodování probíhá dle individuálních potřeb s ohledem na ceny a rozpočtové omezení
- subjekty mají snahu o maximalizaci užitku/zisku

1. VEŘEJNÉ (KOLEKTIVNÍ) STATKY

- o alokaci finančních prostředků na výrobu a spotřebu se rozhoduje veřejnou volbou
- uspokojují potřeby daného společenství lidí
- financovány z veřejných prostředků

Veřejné statky

Aktivity a služby, které:

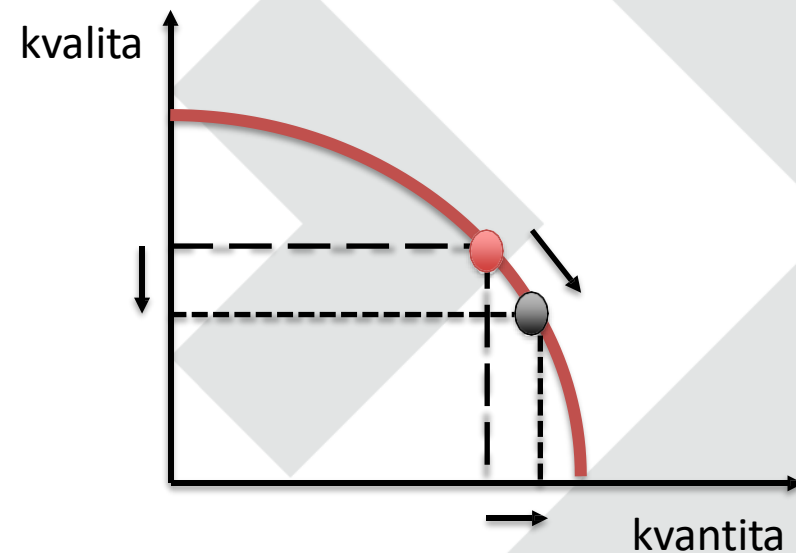
- jsou více či méně užitečné celé společnosti,
- neprochází trhem,
- jsou zabezpečovány veřejnou správou.

Charakteristika veřejných statků:

- nedělitelnost spotřeby
- nevylučitelnost ze spotřeby
- nesoutěživost spotřebitelů

Problémy spojené s poskytováním veřejných statků

- **PROBLÉM ČERNÉHO PASAŽÉRA**
 - neefektivnost (nemožnost) vyloučení jedince, který se nepodílí na veřejných příjmech, ze spotřeby
- **EFEKT PŘETÍŽENÍ**
 - řešení efektu přetížení:
 1. přidělový systém
 2. cenový mechanismus

Selhání státu (veřejného sektoru)

- Jánabráchismus (politické trafikantství)
- Bujení byrokracie + administrativní náročnost změn
- Časový nesoulad (procykličnost opatření)
- Nedostatečná analýza dopadů veřejných politik
- Politická neprůchodnost potřebných změn
- Politický cyklus
- Cla, subvence, cenové stropy X ekonomická kalkulace

Co je hlavní motivací politika?

* Rostou výdaje, více peněz ve hře mění měřítko motivace

Etapy rozpočtového procesu

Plánování rozpočtu

Schvalovací procedura

Návrh státního rozpočtu

Návrh územního rozpočtu

Plnění rozpočtu

Závěrečný účet
(proces zabere 1,5 – 2 roky)

<https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/rozpocet-na-rok-2021-schvalen-39709> <-- plánování
cca 6/2020, předložení návrhu
10/2020, schválení 12/2020, plnění
od 1.1.2021

Státní zásahy (skrze SR)

- Předcházejí + řeší důsledky tržního selhání
 - Regulace a legislativní činnost
 - Zajišťování veřejných statků
 - Zajišťování podmínek pro fungování soukr. Sektoru X otázka omezování efektivity soukromé aktivity
 - Vytěsňování investic, blokáce pracovní síly, zvyšování transakčních nákladů
- + mezigenerační rozměr, vliv zájmových skupin

Volební témata posledních let

S čím přicházejí politické strany? Jaké otázky se typicky nejvíce řeší?

- Školství
- Infrastruktura – dálnice, rychlodráha na letiště VH
- Metro v Praze a Brně
- Důchody a jejich reforma
- Daňový systém – snížíme daně? Zjednodušíme výběr?
- Zdravotnictví
- Nezaměstnanost – státní politika zaměstnanosti
- Česká Hospodářská politika x HP EU
- Členství v nadnárodních celcích, ochrana hranic

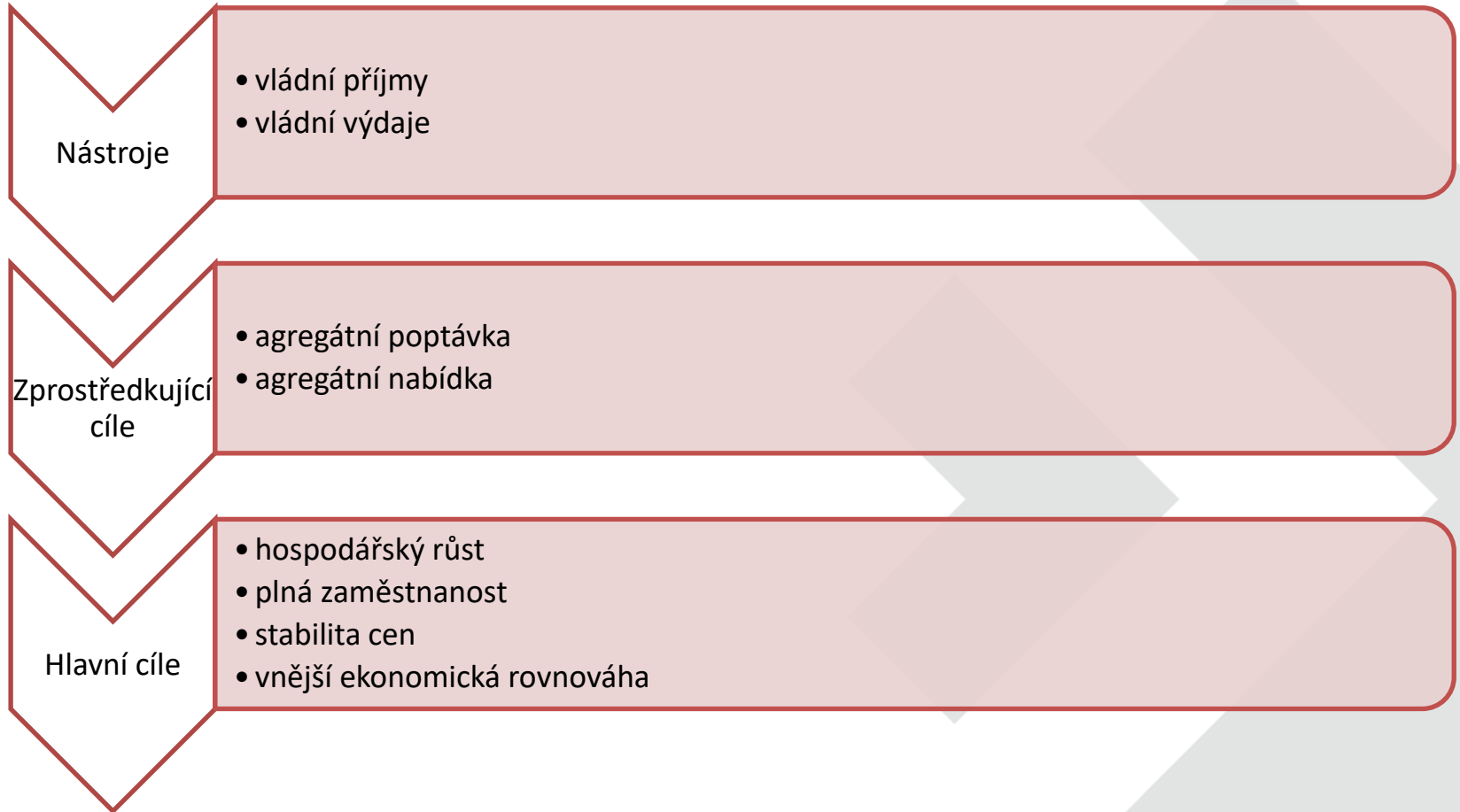
Funkce veřejného sektoru:

- Ekonomická (produkce veřejných statků, rozvoj lidského potenciálu, tvorba pracovních příležitostí)
- Sociální (kvalita života občanů, řešení nerovnosti)
- Politická (demokratické principy, nepokoje, stabilita)
- Etická (solidarita občanů, péče o potřebné, určování hodnot)

Státního rozpočtu:

- Alokační
- Redistribuční
- Stabilizační

Nástroje a cíle fiskální politiky

Fiskální politika

- Veřejné statky jsou poskytovány na základě veřejné volby
- Příklady:
 - makroekonomická stabilita
 - veřejné zdraví
 - protipovodňová ochrana
 - vstup do lesa
- Prostřednictvím FP ovlivňuje vláda makroekonomické veličiny
- Automatické stabilizátory X diskreční politika

Nástroje fiskální politiky

diskreční opatření

změna parametrů daně, zavedení nové daně
změna výše jednotlivých položek vládních výdajů
veřejné programy a projekty zaměstnanosti

vestavěné (automatické) stabilizátory

mandatorní (každoročně povinné) výdaje SRvK s. 23
daň z příjmu
transferové platby

působení vestavěných stabilizátorů

Daně

Povinná (zákonná)

Nenávratná **Platba** snižující disponibilní důchod

Neekvivalentní

Historicky naturální daně a regály (varné právo, solní regál)

Dnes peněžní daně a daň ze spotřeby

T. Akvinský považoval nadměrnou daň za hřích, T. Hobbes a J. Locke ji považují za protihodnota za služby, které poskytuje stát občanovi. V jeho časech je daň příjmem panovníka.

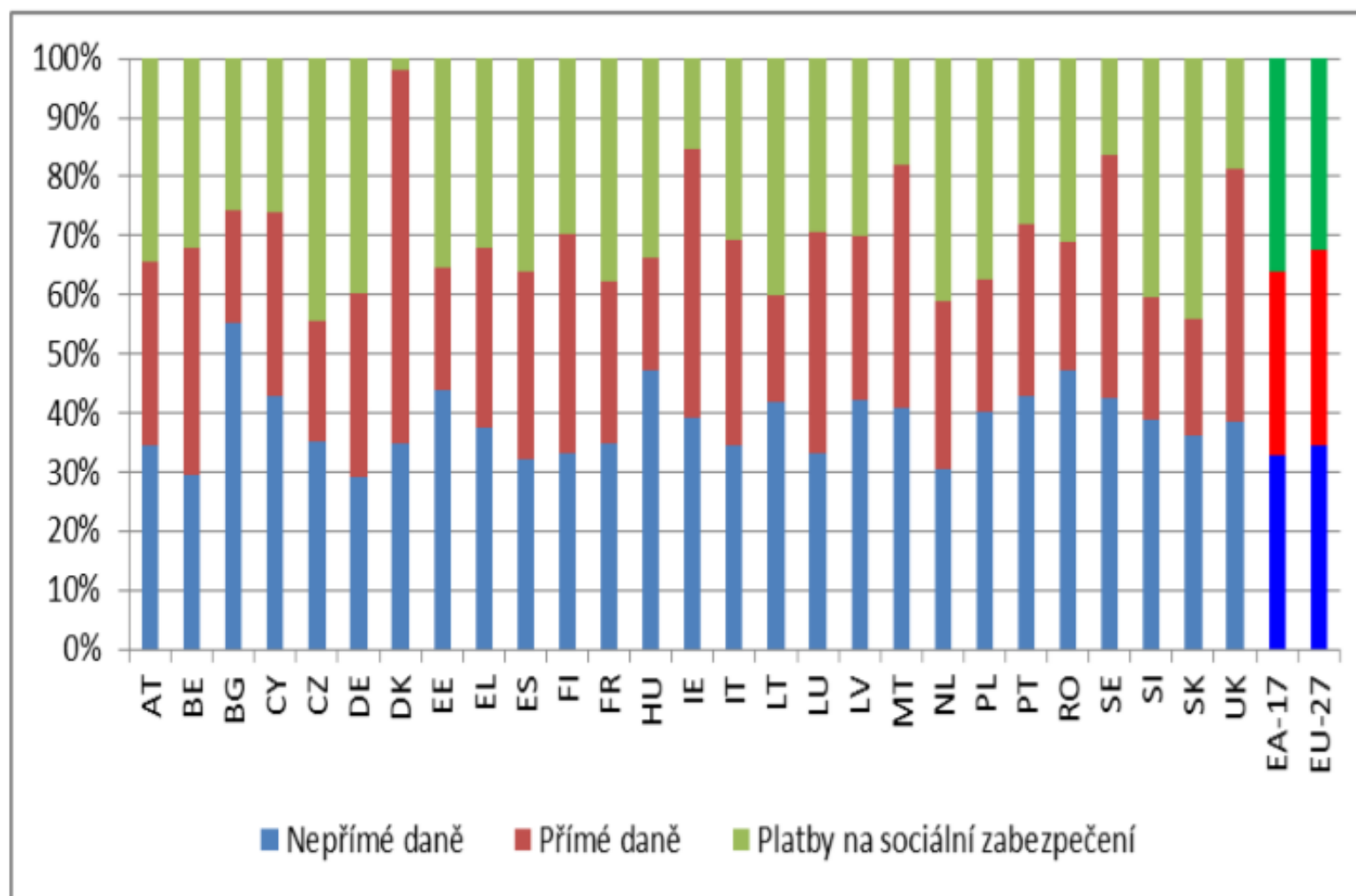
Historie daní – 4 kánony A. Smitha

- Spravedlnost – respektování schopnosti plátce odvádět daň podle výše majetku
- Určitost – přesné stanovení lhůty a způsobu odvádění platby
← ochrana poplatníka před zvlí výběřčího
- Výhodnost (pro poplatníka) – výběr daně v období, kdy to nejlépe vyhovuje poplatníkovi
- Úspornost – minimalizace nákladů na správu a výběr daní

Historie daní

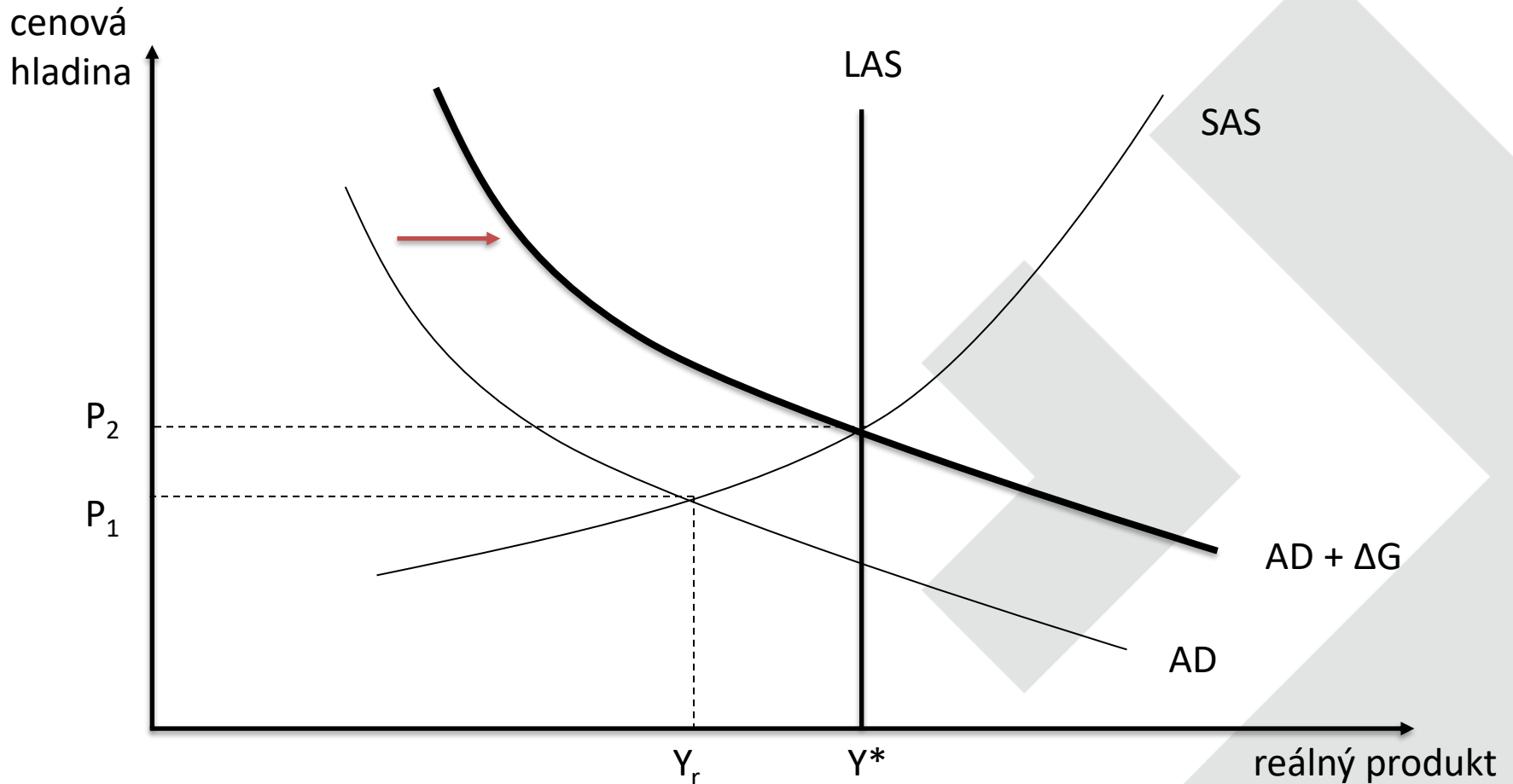
- Poslední třetina 19. stol → sociální funkce daní, základní stavební kámen *státu blahobytu* (Německo, Británie)
- Redistribuční funkce daní, daň jako řešení externalit a cena za veřejné statky
- 20. stol. → stabilizační funkce daní ← financování státních zásahů + progresivní zdanění jako mechanismus zvýšení celkového sklonu ke spotřebě $\uparrow Y_D$ nízkopříjmových a zároveň $\downarrow Y_D$ vysokopříjmových jako vestavěný stabilizátor mírnění výkyvů ve spotřebě během hospodářského cyklu
- 20. stol. přineslo nové poznatky funkce státního rozpočtu při ovlivňování agregátní poptávky. Fiskální politika začala nabírat sílu a po třech dekádách stimulace AD se dostavilo období inflace v 60. letech a hosp. problémů v letech 70. → příjmy < výdaje

Hlavní složky příjmů veřejných rozpočtů: země EU

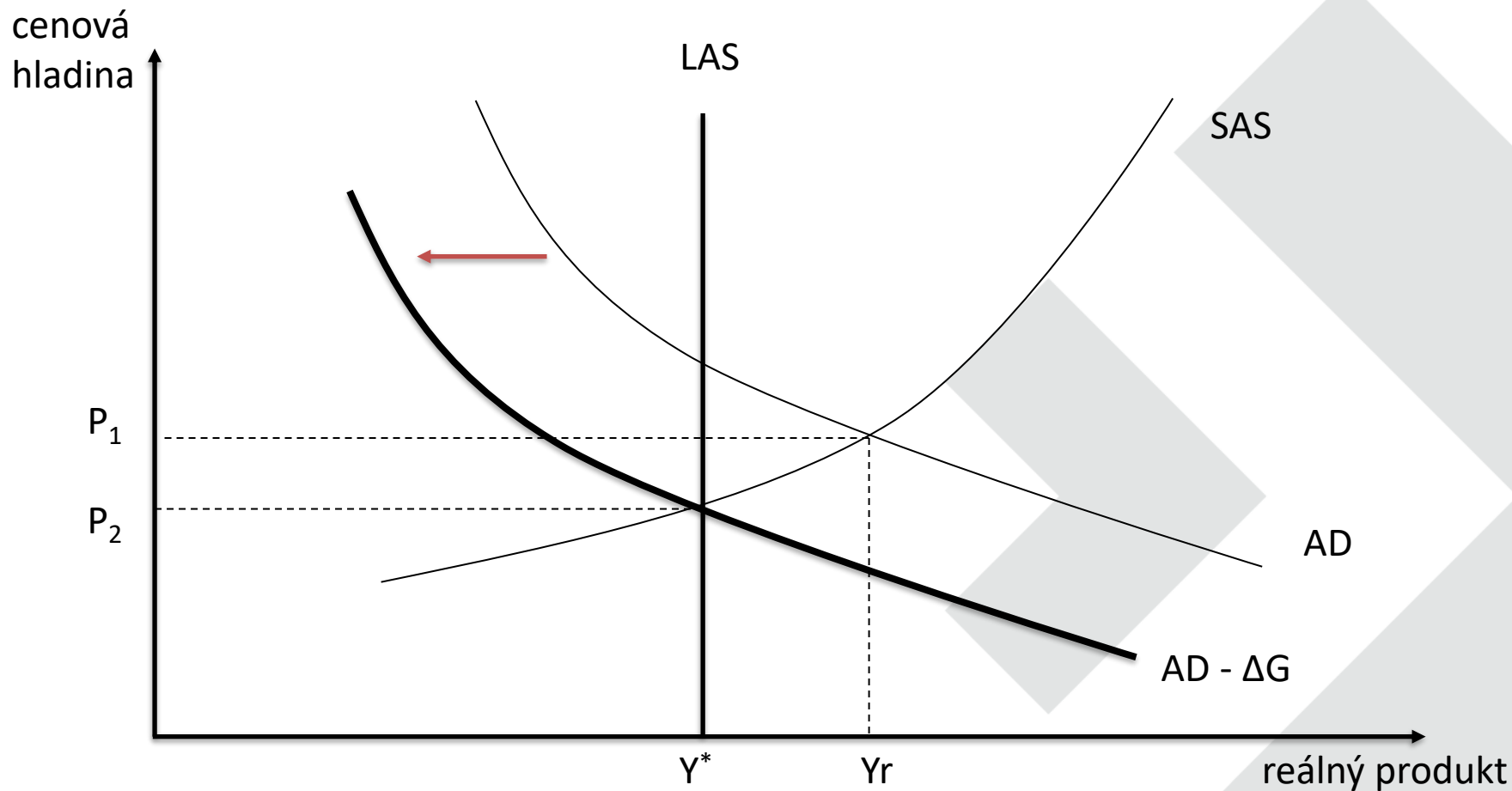
Expanzivní fiskální politika

- poptávkově zaměřená

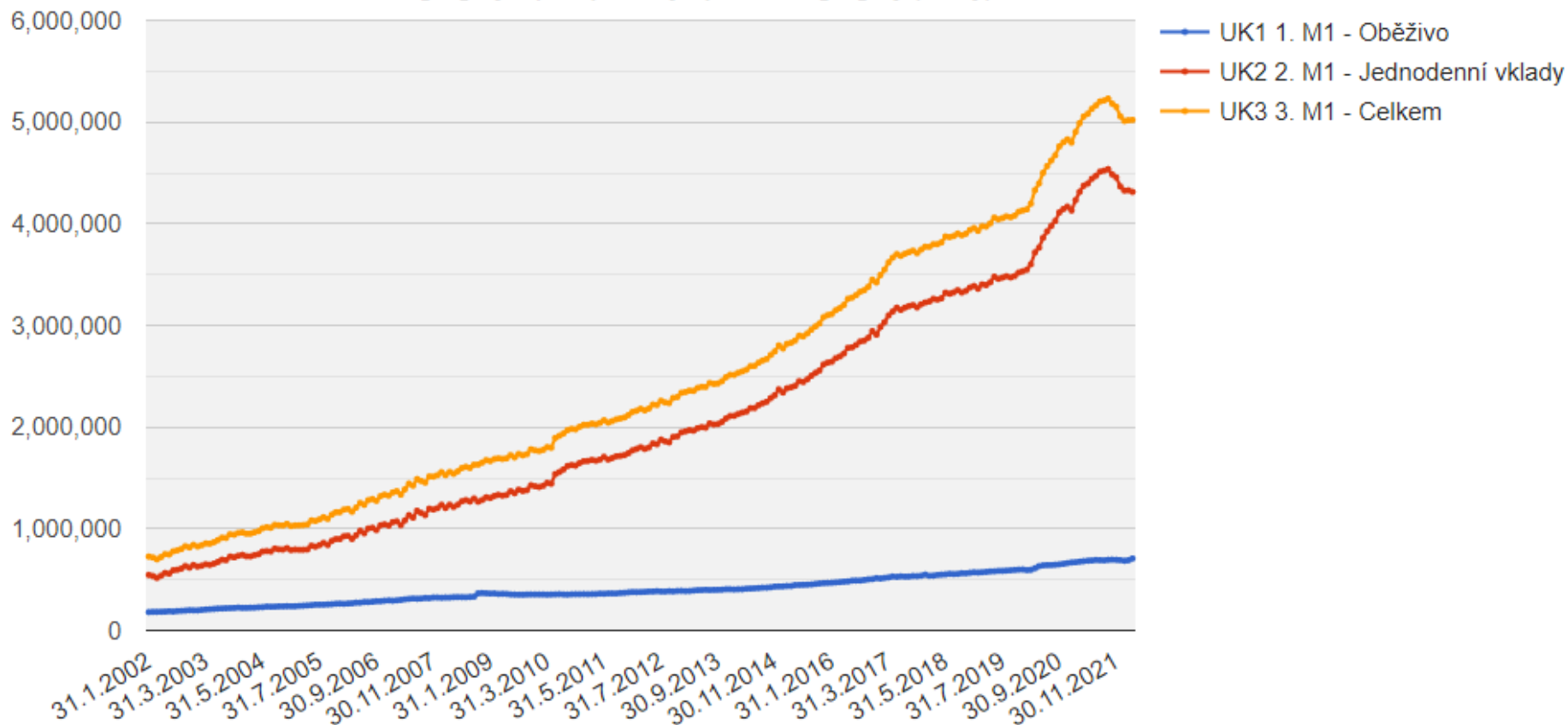

Restriktivní fiskální politika

- poptávkově zaměřená

Tabulka A41: Peněžní agregáty a protipoložky - peněžní agregáty (stavy)

Částky v mil. Kč, [zdroj](#): ČNB

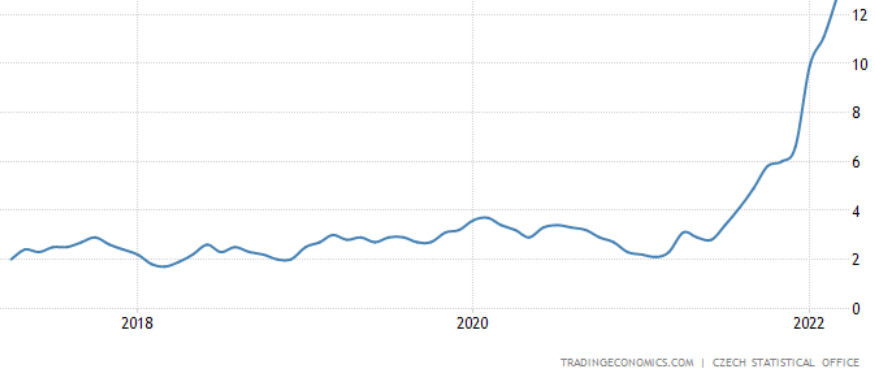
Navigace: Databáze časových řad ARAD Statistická data Měnová a finanční statistika

Měnová statistika A. Statistika měnového vývoje v ČR Peněžní agregáty a protipoložky
Stavy

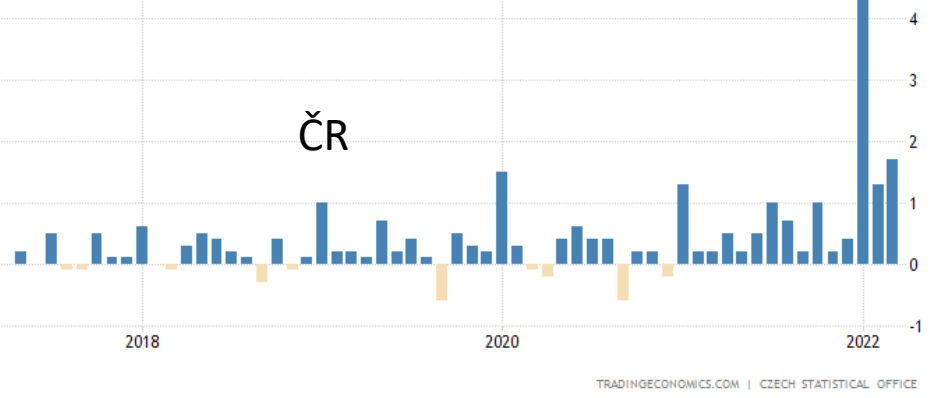
Na stopě:
Proč nám rostou ceny v roce 2022
rychleji než obvykle, co se stalo?

Nákres situace →

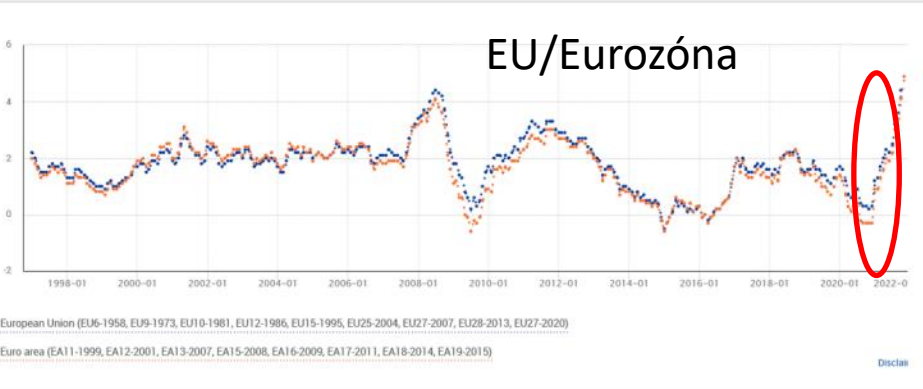
↓ YoY

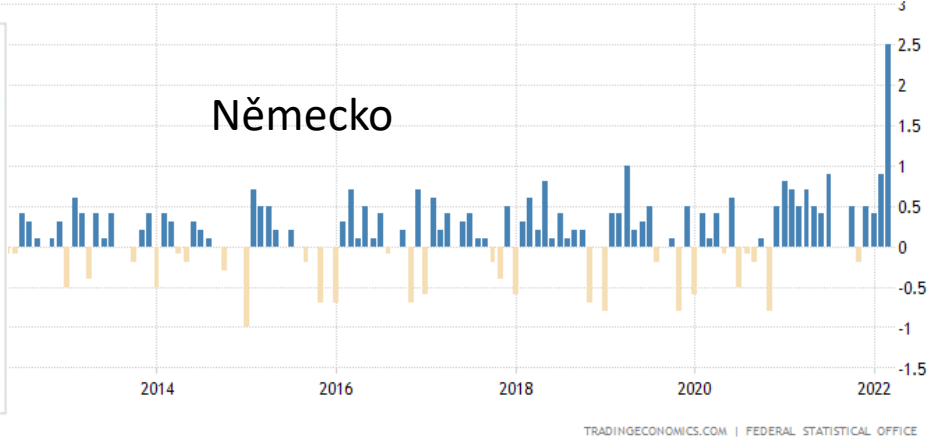
MoM ↓

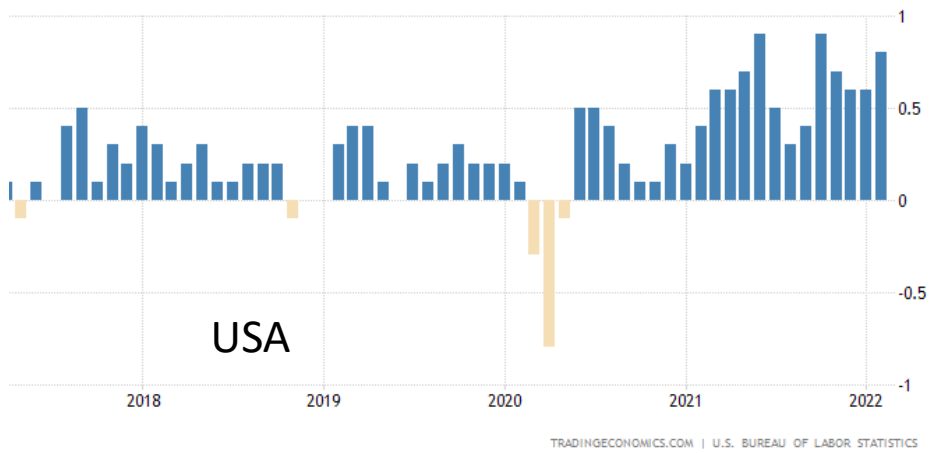
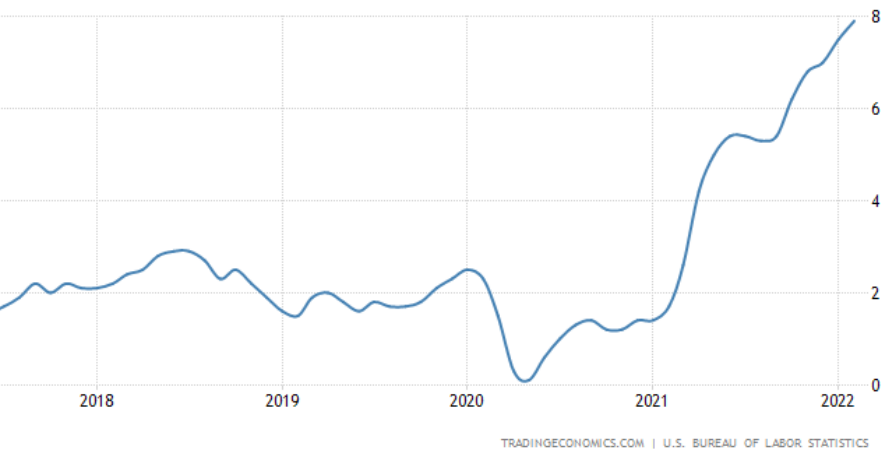
EU/Eurozóna

Německo

USA

Kdo je podezřelý?

Transport.

Čipy.

Řezivo.

Energie.

Kdo je podezřelý? MP na jednom slidu.

≈ 1930 zlatý standard končí (byl čím dál špinavější)
 po WWII do GFC 2008, měli jsme konvenční MP => všichni (C,I,G) se zadlužovali a Centrální banky upravovali tempo zadlužování a tedy růstu peněžní zásoby (*i* na dalším snímku)

zero lower bound okolo 08

konec konvenční MP

C & I ↓ tempo zadlužování

G emituje dluhopisy ↑↑

CB hlavními investory

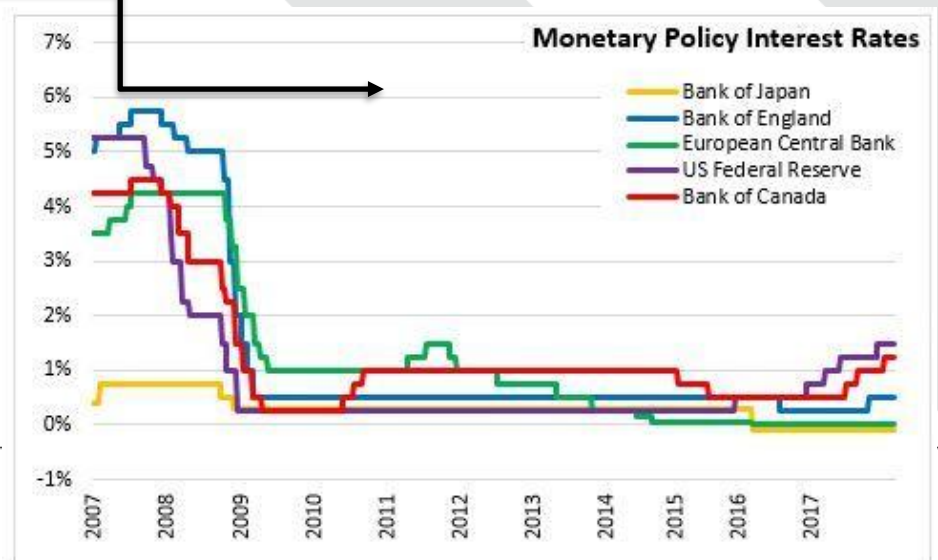

Chart 14: Fed tightening cycles historically end with a financial “event”

US Fed Funds target rate %

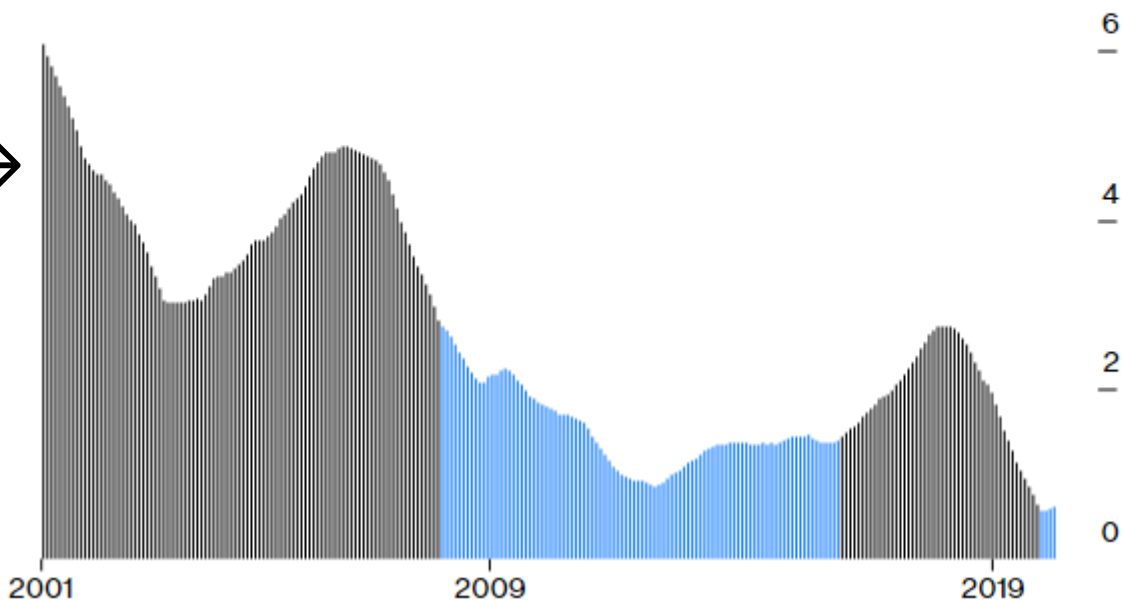

Source: BofA Global Investment Strategy, Bloomberg

Kdo je podezřelý? Monetární politika.

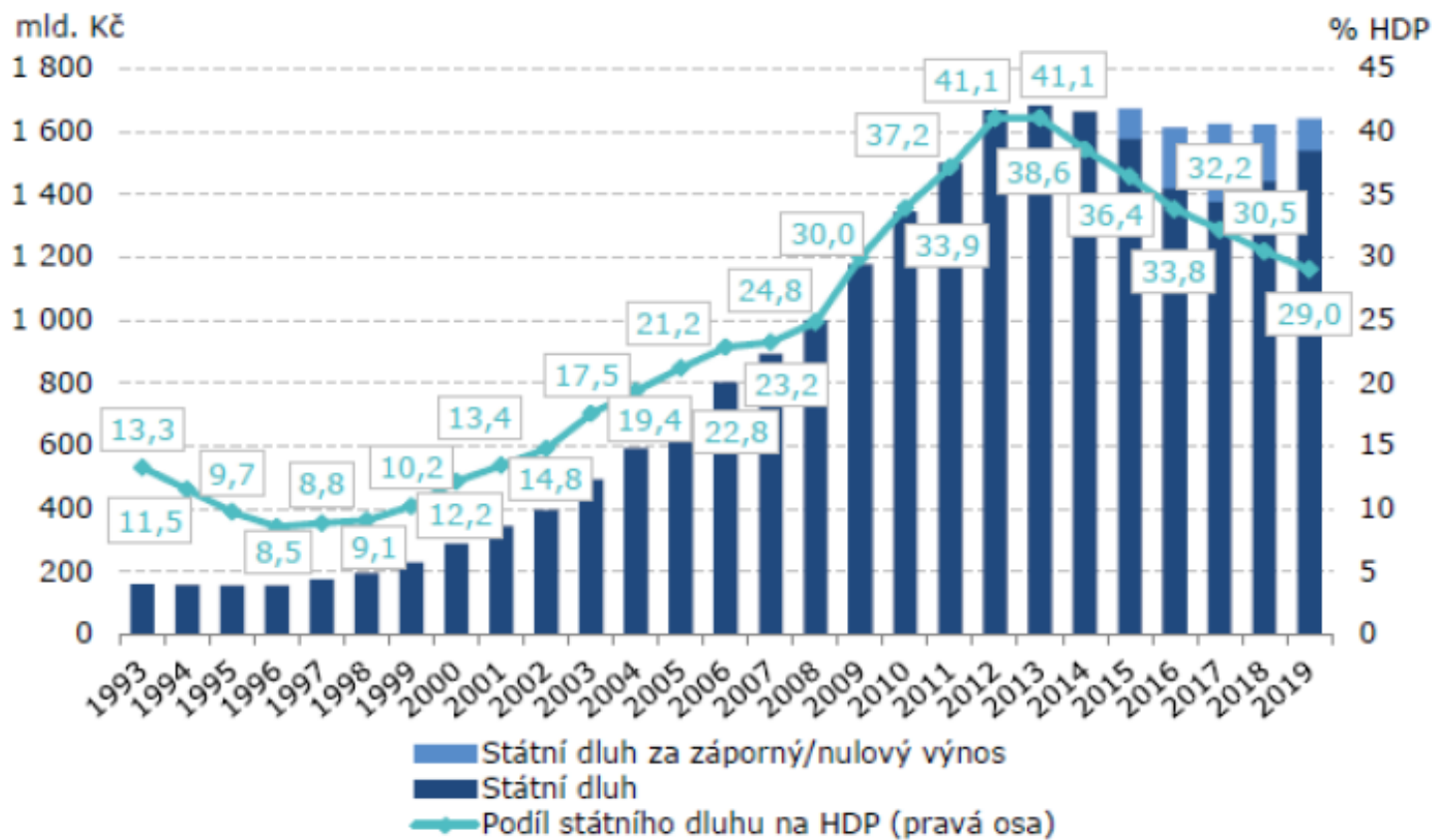
- Vlády se enormně zadlužují, CB tlačí dolů jejich dluhovou službu (příklad US) ↓
- CB kupují akcie, MBS, vládní dluhopisy od obchodních bank a stávají se hlavními investory s neomezenými peněženkami

Průměrná cena peněz (vláda US) → „FED only game in town“

Doplňěk: situace ČR před rokem 2020

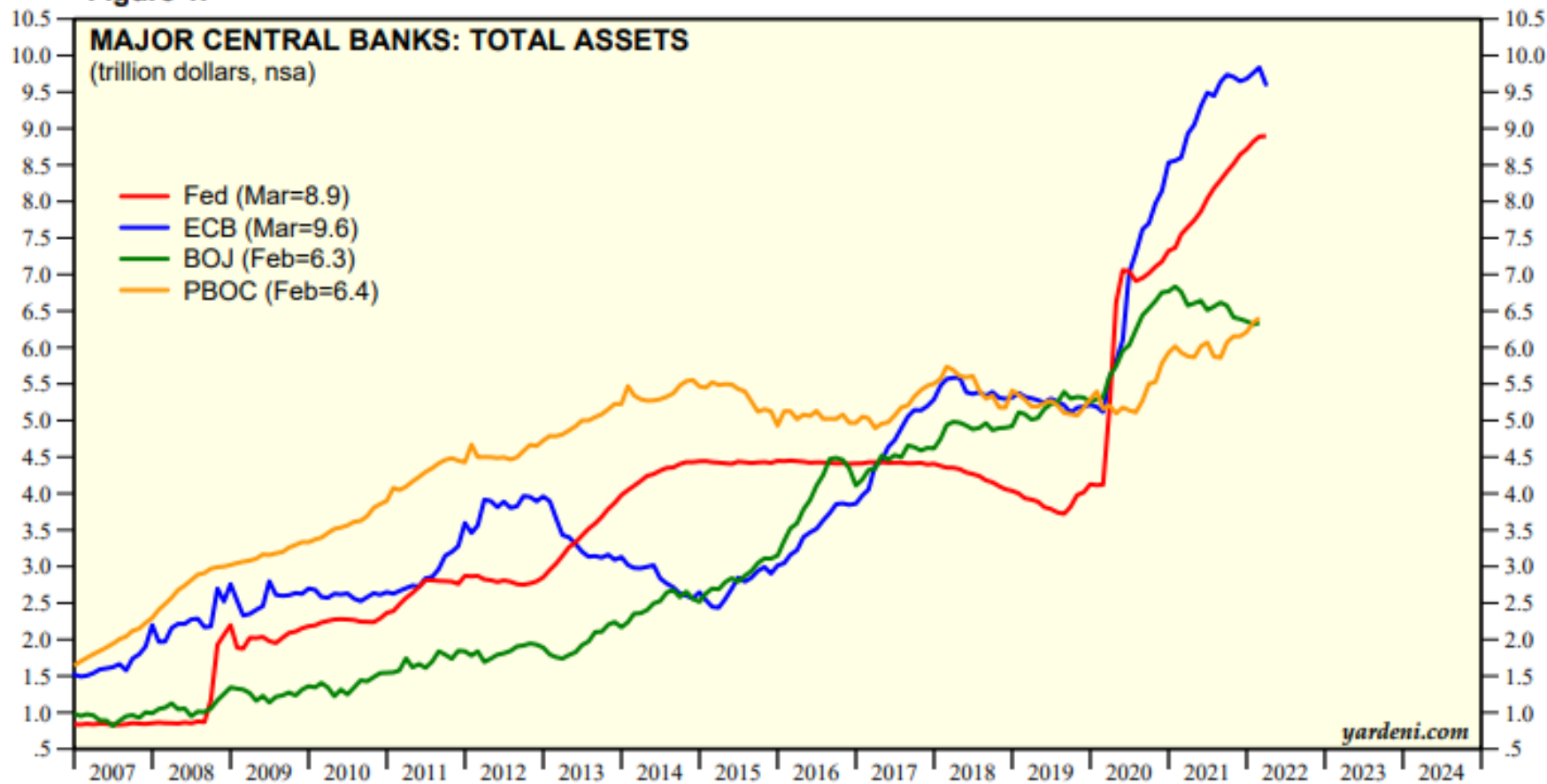
Obrázek 14: Vývoj státního dluhu České republiky

Poznámka: HDP v metodice ESA 2010. Zdrojem dat pro roky 1993 až 2018 je ČSÚ, pro rok 2019 Makroekonomická predikce České republiky - leden 2020. Zdroj: MF, CSU

Total Assets of Major Central Banks

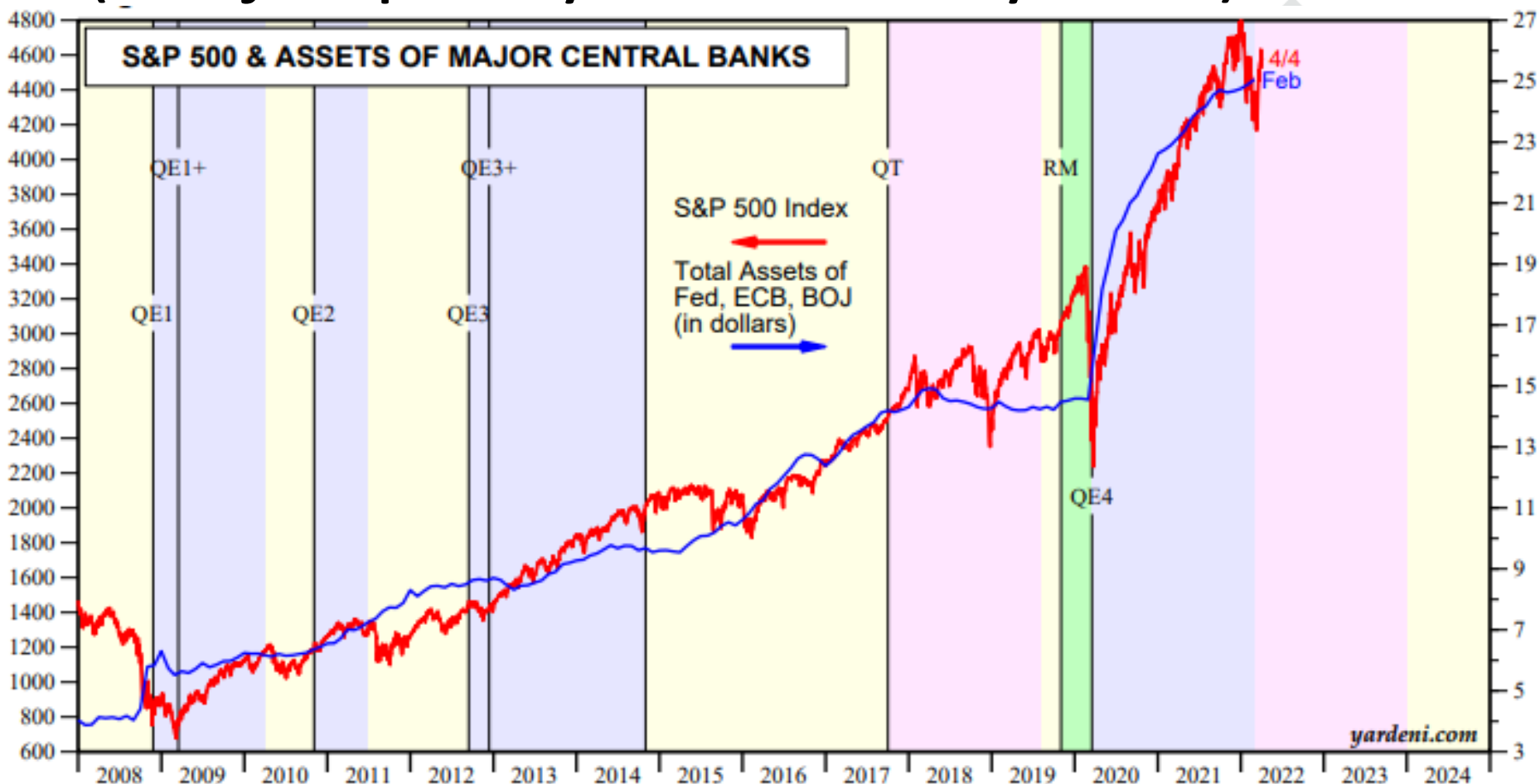
Figure 1.

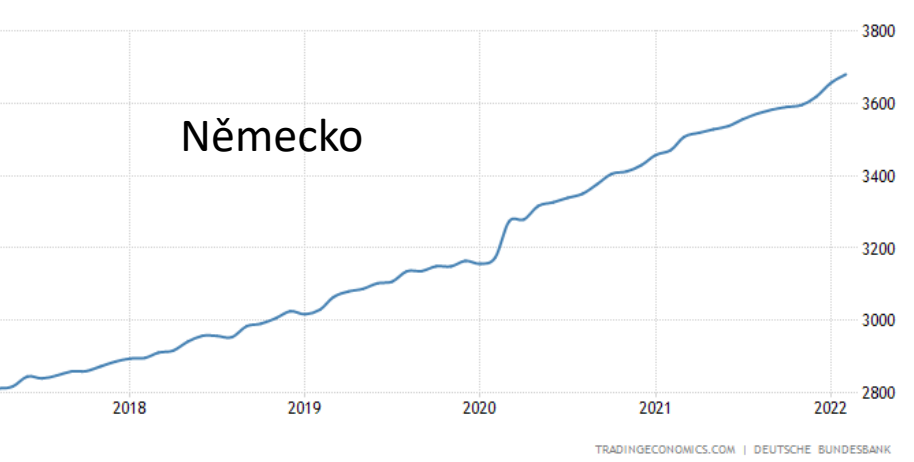
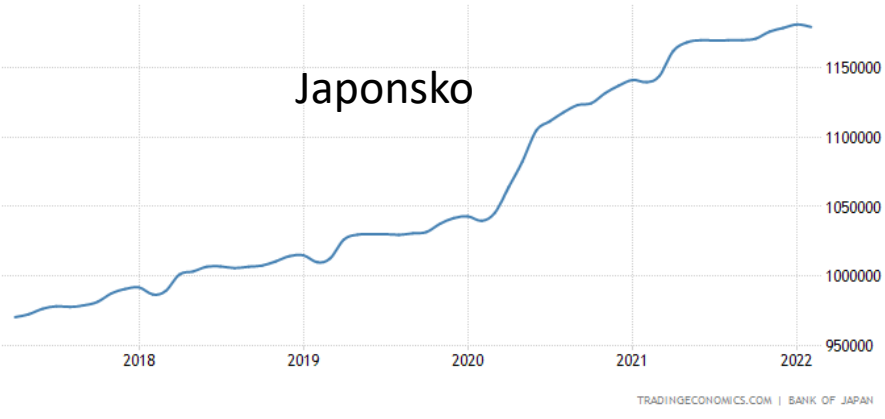
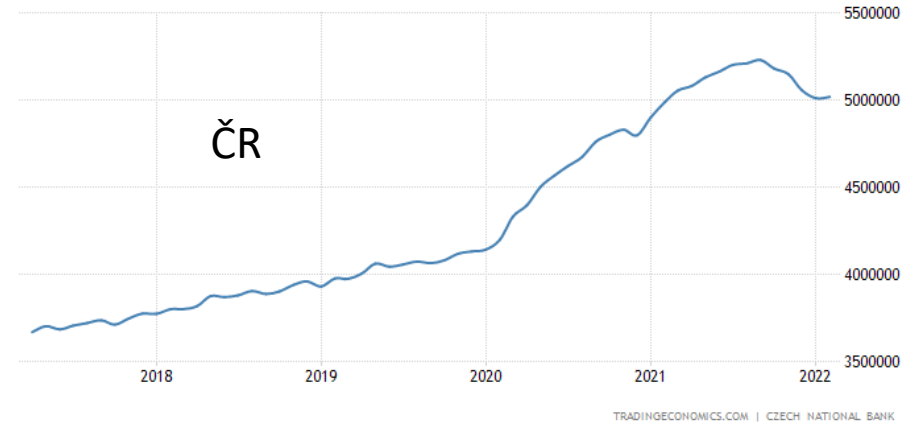
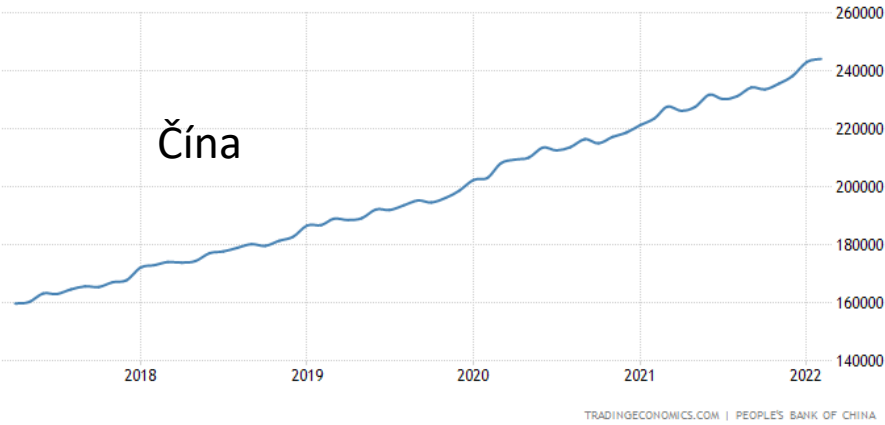
Source: Haver Analytics.

*Fed rozšířil své portfolio o 20% vzhledem k velikosti US ekonomiky v 2020 & 2021.

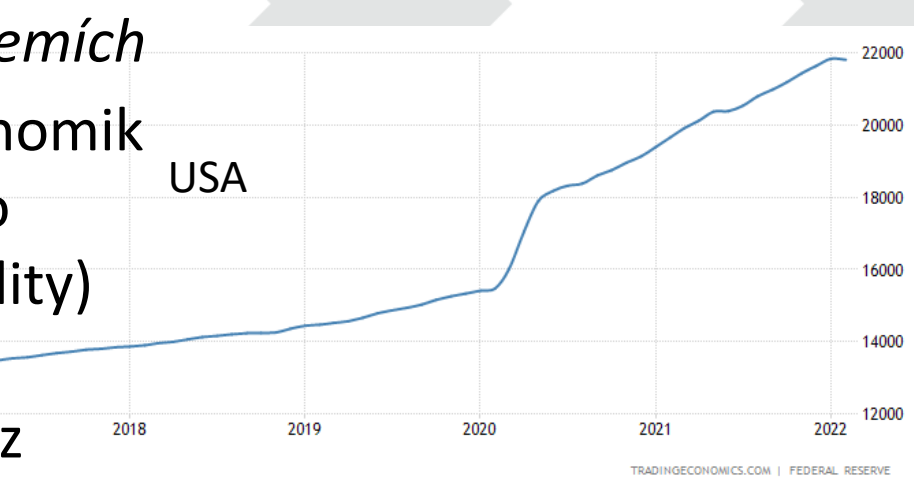
Příliš mnoho peněz? Nebud'me zbrklí. (dvojstupňový bankovní systém)

Note: QE1 (11/25/08-3/31/10) = \$1.24tn in mortgage securities; expanded (3/16/09-3/31/10) = \$300bn in Treasuries. QE2 (11/3/10-6/30/11) = \$600bn in Treasuries. QE3 (9/13/12-10/29/14) = \$40bn/month in mortgage securities (open ended); expanded (12/12/12-10/1/14) = \$45bn/month in Treasuries. QT (10/1/17-7/31/19) = balance sheet pared by \$675bn. RM (11/1/19-3/15/20) = reserve management, \$60bn/month in Treasury bills. QE4 (3/16/20-infinity).
Source: Federal Reserve Board, Standard & Poor's and Haver Analytics.

Měnový agregát M2 ve zvolených zemích
 - peníze, které se dostaly až do ekonomik
 [na rozdíl od aktiv CB, které se často
 zrcadlí v podobě bank. rezerv (likvidity)
 (peníze, které mohou být)]
 Kvantitativní uvolňování ≠ tisk peněz

Implikace & rizika

Aktiva CB se se pomalu roztékají na „opravdové peníze“ → mnoho lidí nakupuje za nové peníze (nezřídka od vlád) za staré ceny → relativní ceny se mění

Velký pedál plynu, omezená brzda (ECB v nesnázích)

Inflační vítězové a poražení, inflační daň

Fiskální hazard a fiskální iluze

Růst cen aktiv → mezigenerační pnutí

Potíže s ekonomickou kalkulací ($i_{\text{Nominální}} \neq i_{\text{naturální}}$) => mylná alokace výrobních faktorů (& zombie organizace)

Potíže se spořením => rizikové chování (pouštění se do rizika, které nebudeme ochotni nést) => smutné příběhy

Specifika inflační situace české ekonomiky

Přehřátý trh práce = jistota, dobrá

vyjednávací pozice zaměstnanců

Mnoho nových peněz (nezřídka za neodvedenou práci)

Třpytivá fiskální iluze v podobě

#mamenavsechno #pumpujemeo106

→ M-Z [srovnání](#)

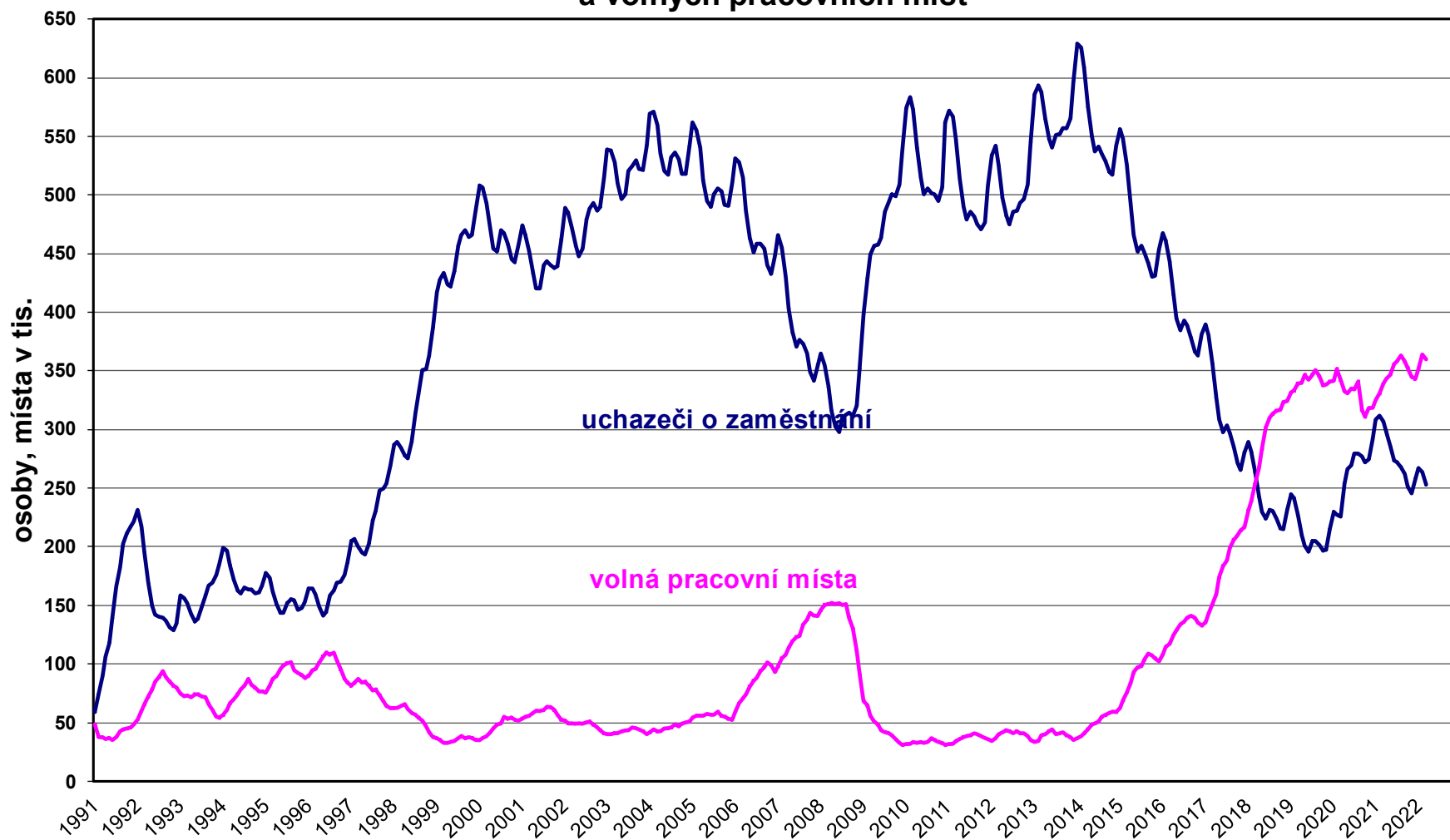
Veřejný sektor a ekonomický růst

- Dopady „dobrých časů“ na příjmy a výdaje VS
- Konjunktura → nižší výdaje na sociální systém, vyšší výběr Daní (viz přebytky systému penzijního pojištění před krizemi)
- Recese → zvyšující se sociální výdaje (automatické stabilizátory, např. politika zaměstnanosti), pokles HDP → nižší výběr daní (nižší spotřeba i výstup)

Trh práce ČR, hlavní trend

[zdroj](#)

Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání
a volných pracovních míst

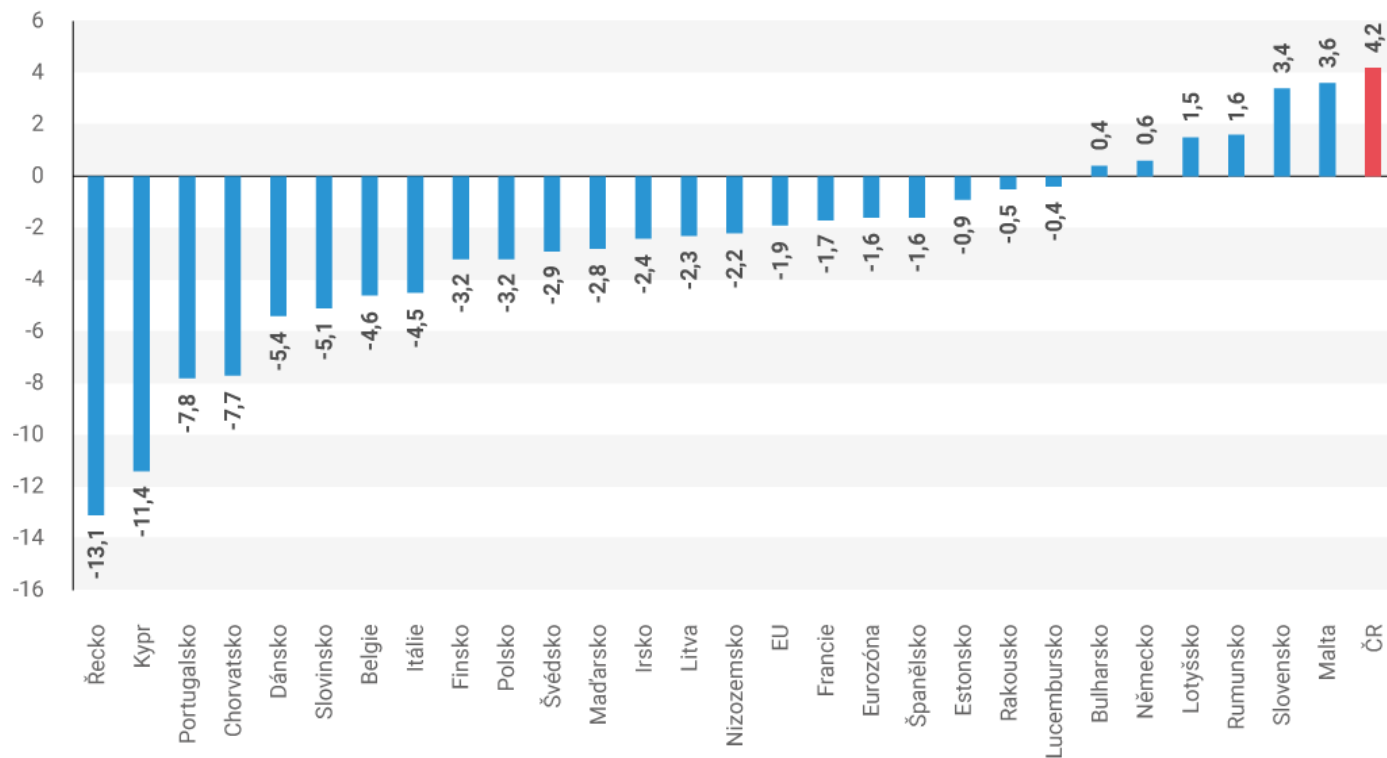

Srovnání změny výdajů G

$$AD = C + Y + \mathbf{G} + NX$$

Změna zadlužení veřejných financí mezi rokem 2021 a 2020

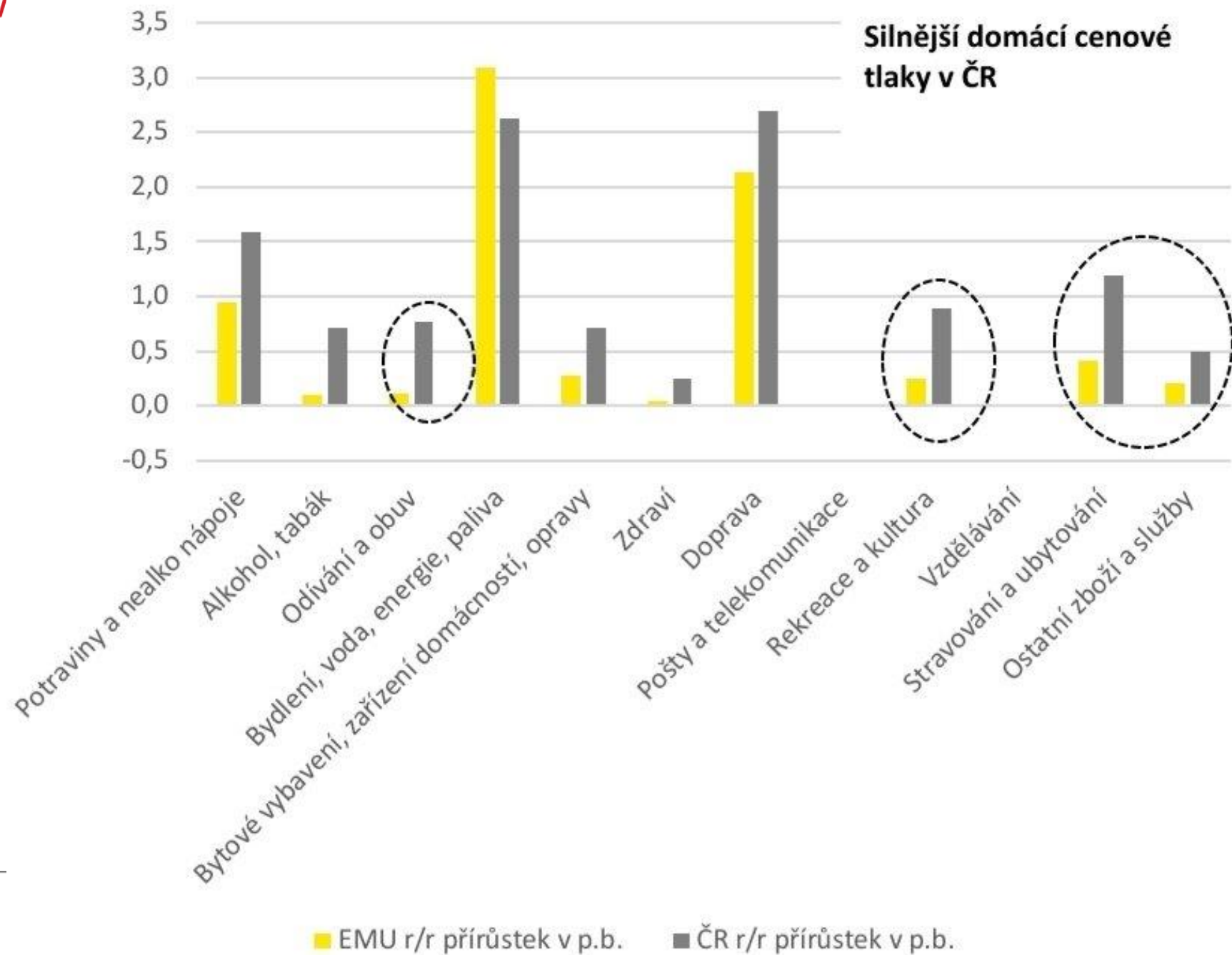
v procentních bodech HDP

World	Europe	America	Asia	Africa	Australia	Major						
		GDP	GDP YoY	GDP QoQ	Interest rate	Inflation rate	Jobless rate	Gov. Budget	Debt/GDP	Current Account	Currency	Population
Turkey		720	9.10%	1.50%	14.00%	61.14%	10.70%	-2.70%	42.00%	-1.70	8.62	83.61
Moldova		12	18.90%	6.00%	12.50%	22.20%	2.60%	-8.00%	32.10%	-6.70	17.97	2.61
Russia		1484	5.00%	-0.80%	17.00%	16.70%	4.10%	0.80%	17.80%	6.80	64.35	146.20
Belarus		60	5.81%		12.00%	15.90%	0.20%	-0.30%	37.30%	-0.40	2.57	9.35
Lithuania		56	5.00%	1.10%	0.00%	15.70%	9.70%	-1.00%	44.30%	8.30	1.11	2.79
Estonia		31	8.60%	1.80%	0.00%	15.20%	5.20%	-2.40%	18.10%	-0.60	1.11	1.33
Ukraine		156	6.10%	1.90%	10.00%	13.70%	10.60%	-3.40%	48.90%	4.30	27.25	44.13
Czech Republic		245	3.60%	0.80%	5.00%	12.70%	3.40%	-6.10%	41.90%	3.60	21.77	10.70
Bulgaria		69	4.66%	1.00%	0.00%	12.40%	4.80%	-4.10%	22.70%	-0.70	1.81	6.95
Latvia		34	3.50%	-0.10%	0.00%	11.50%	6.60%	-7.30%	44.80%	3.00	1.11	1.91
Poland		594	7.30%	1.70%	4.50%	11.00%	5.40%	-7.00%	53.80%	3.60	3.89	37.96
Slovakia		105	1.40%	0.30%	0.00%	10.40%	6.70%	-6.20%	63.10%	-0.40	1.11	5.46
Bosnia and Herzego		20	7.50%	1.70%	3.07%	10.20%	30.92%	-5.30%	24.60%	-3.10	1.77	3.28
Romania		249	2.40%	-0.10%	3.00%	10.15%	5.70%	-9.20%	48.80%	-5.10	4.18	19.33
Kosovo		8	6.36%			10.00%	25.80%	-9.90%	23.34%	-7.20	462.80	1.78
Spain		1281	5.50%	2.20%	0.00%	9.80%	13.33%	-6.80%	118.40%	0.70	1.11	47.33
Netherlands		914	6.50%	1.00%	0.00%	9.70%	3.30%	-4.30%	52.10%	7.80	1.11	17.41
Montenegro		5	8.20%			9.70%	23.02%	-10.10%	103.28%	-25.90	1.11	0.62
Serbia		53	7.00%	1.70%	1.50%	9.10%	9.80%	-8.40%	56.50%	-4.30	105.49	6.93
Greece		189	7.70%	0.40%	0.00%	8.90%	12.80%	-5.00%	193.30%	-6.70	1.11	10.72
Macedonia		12	2.30%	3.90%	1.50%	8.80%	15.20%	-5.40%	51.80%	-3.50	51.93	2.08
Hungary		155	7.10%	2.00%	5.40%	8.50%	3.80%	-6.80%	76.80%	0.00	302.98	9.77
Belgium		515	5.60%	0.50%	0.00%	8.31%	5.60%	-5.50%	108.20%	-0.20	1.11	11.52
Euro Area		13011	4.60%	0.30%	0.00%	7.40%	6.80%	-5.10%	95.60%	3.00	1.11	342.41
Germany		3846	1.80%	-0.30%	0.00%	7.30%	5.00%	-4.30%	69.30%	7.00	1.11	83.17

Silnější domácí cenové tlaky v ČR

Lahůdka egyptských VF

Od 1950s dotovaný chléb

„právo na placku“

2/3 (70 M lidí) má nárok na 5 placek denně+ cena je stejná už 30 let

váha chleba:

1988: 150 g

2022: 90 g

Cena v nestátních pekárnách tržní do 20.3.2022 ←
přišlo zastropování na tři měsíce (zatím)

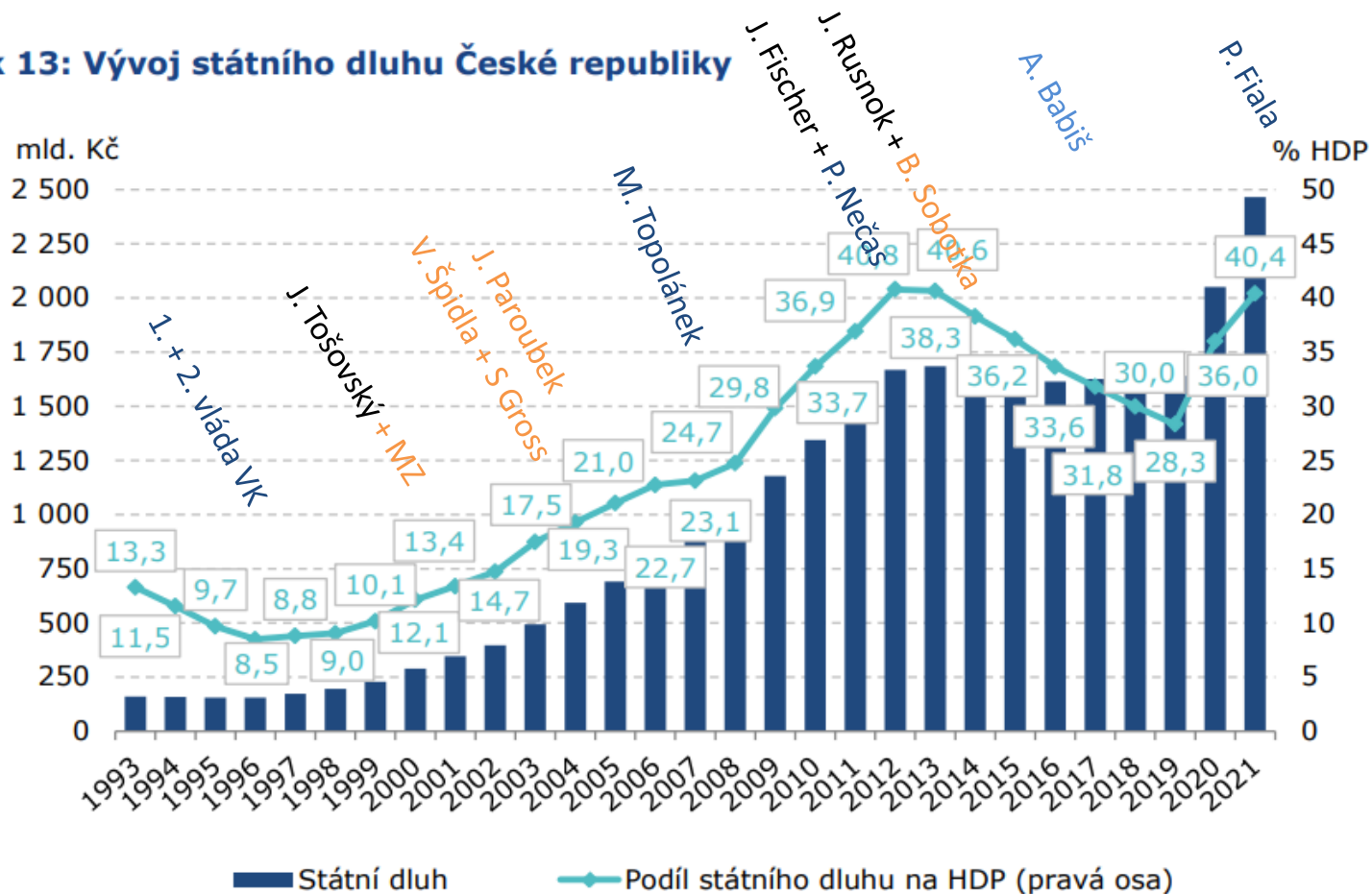
Cena pšenice roste, co se stane?

+ 4/2022 kvóty na mouku do dotovaných pekáren

[zdroj](#) + [zdroj](#) + [zdroj](#)

[vyhýbání](#) se neschopnosti splácet

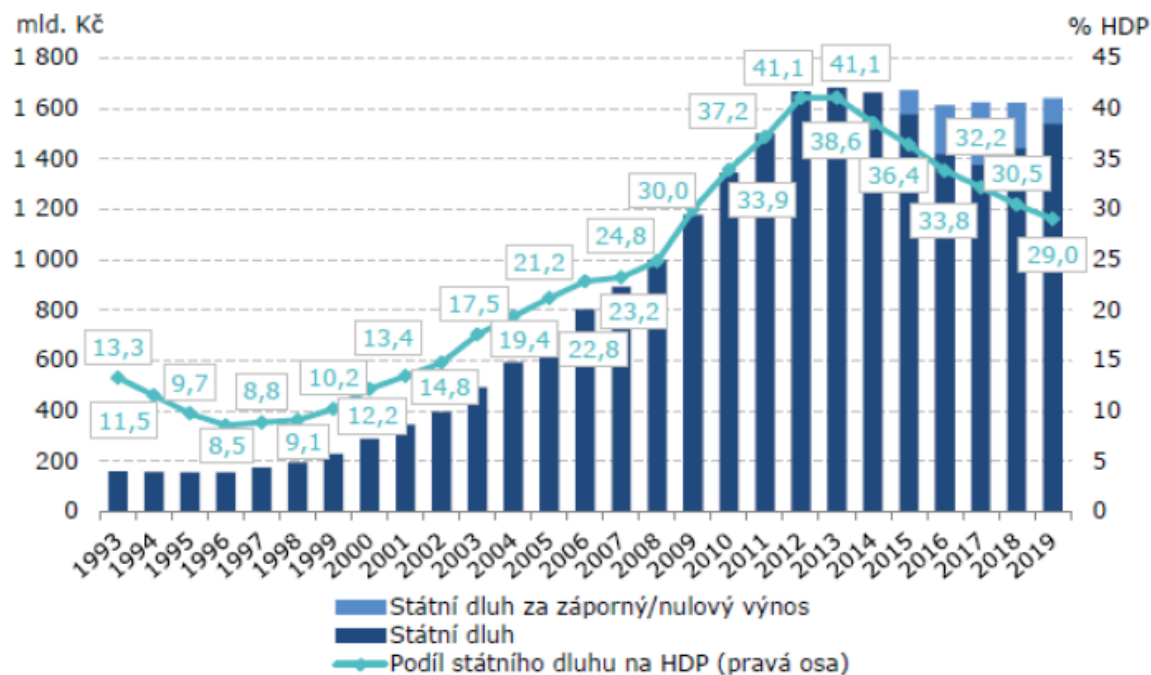
Obrázek 13: Vývoj státního dluhu České republiky

Poznámka: HDP v metodice ESA 2010. Zdrojem dat pro roky 1993 až 2020 je ČSÚ, pro rok 2021 Makroekonomická predikce České republiky - leden 2022.
Zdroj: MF, ČSÚ

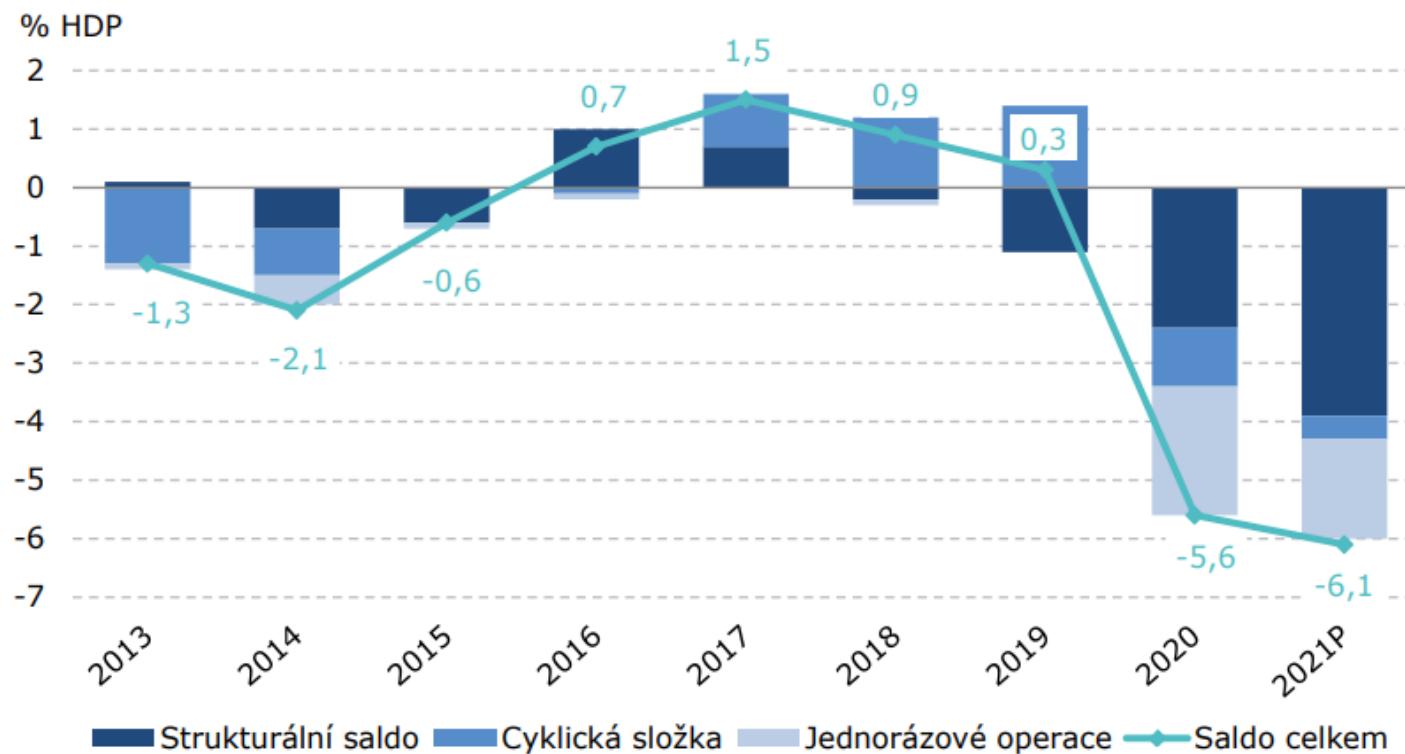
Bejvávalo...

Obrázek 14: Vývoj státního dluhu České republiky

Poznámka: HDP v metodice ESA 2010. Zdrojem dat pro roky 1993 až 2018 je ČSÚ, pro rok 2019 Makroekonomická predikce České republiky - leden 2020.
Zdroj: MF, ČSÚ

Obrázek 1: Saldo sektoru vládních institucí České republiky

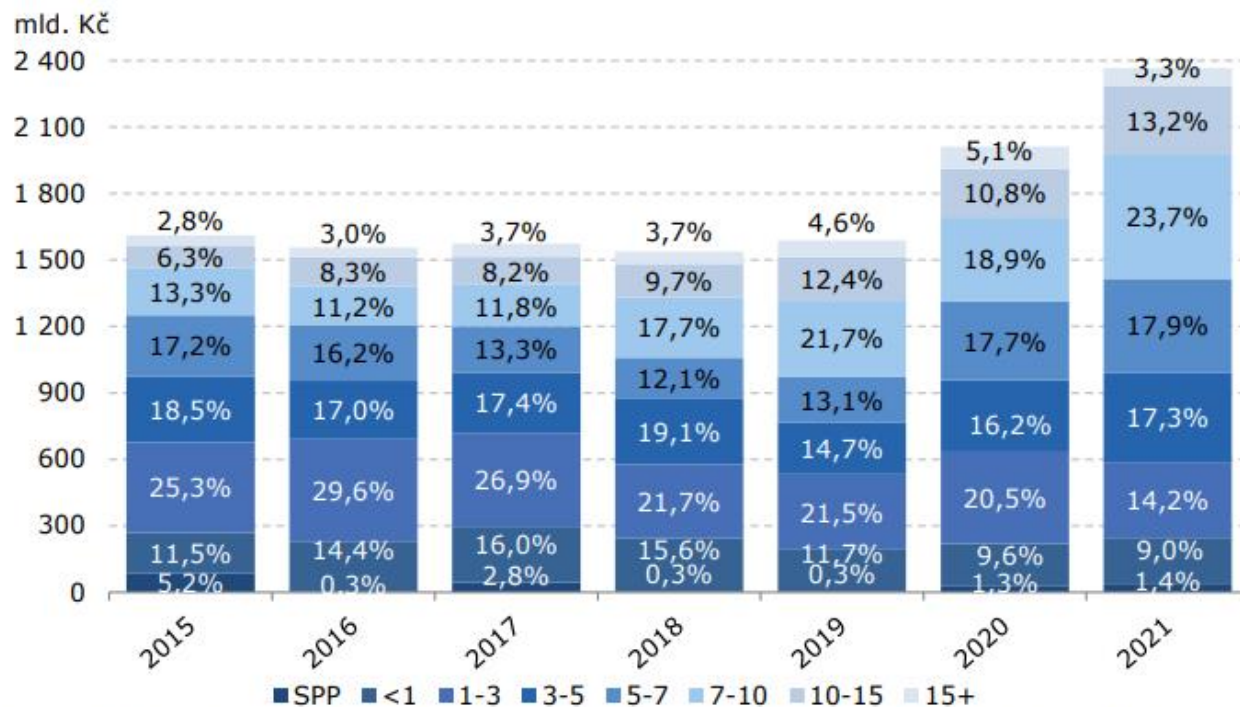
Poznámka: Zdrojem dat je Makroekonomická predikce České republiky – leden 2022.
Zdroj: MF

Tabulka 3: Potřeba a zdroje financování

mld. Kč	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Primární saldo státního rozpočtu	17,5	-102,4	-33,6	-43,7	-11,0	327,3	377,5
Čisté výdaje na obsluhu státního dluhu ¹	45,3	40,7	39,8	40,7	39,6	40,1	42,2
Splátky SDD ²	123,9	157,8	209,4	238,9	238,5	215,8	238,8
Splátky a předčasné splátky SSD	11,9	30,2	16,9	16,4	2,7	2,8	0,5
Splátky SPP a ostatních instrumentů peněžního trhu ³	110,2	86,6	4,2	44,0	43,5	18,4	25,4
Splátky přijatých zápůjček a úvěrů ⁴	2,5	1,7	5,1	8,0	4,7	5,8	6,0
Potřeba financování celkem	311,2	214,5	241,7	304,4	317,9	610,2	690,4

Zdroj: [MF](#)

Obrázek 25: Struktura státních dluhopisů dle doby do splatnosti

Poznámka: Zbytková doba do splatnosti ke konci jednotlivých let. Zahrnuje SDD vydané na domácím a zahraničních trzích, SSD a SPP.
Zdroj: MF

Význam veřejného sektoru roste

Vývoj veřejných výdajů ve vyspělých zemích k HDP (%)

	1870	1913	1920	1937	1960	1980	1994
Německo	10	14,8	25	42,4	32,4	47,9	49
VB	8,3	9,1	15,4	20,7	27,9	42,6	47,2
Japonsko	8,8	8,3	14,8	25,4	17,5	32	35,8
USA	3,9	1,8	7	8,6	27	31,8	33,5

Důvody: budování státu blahobytu, bujení veřejného sektoru, poskytování veř. statků ...

Realita státního rozpočtu ČR v číslech (2001-2021)

Inflačně upraveno

k cenám roku 2001

Zdroje: MF, ČSÚ, vlastní výpočty

Průměrné saldo k výdajům:
8,7%

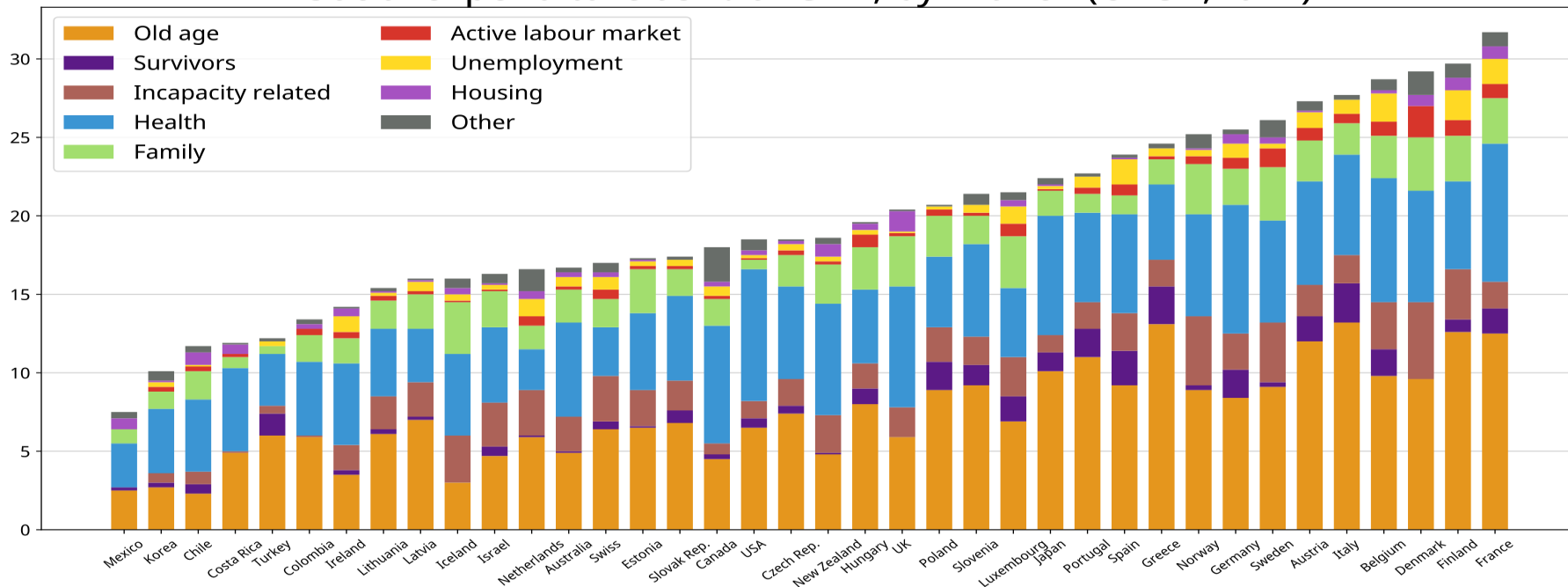
Průměrné saldo k HDP: 2,5%

TRADINGECONOMICS.COM | CZECH STATISTICAL OFFICE

Rok	Příjmy	Výdaje	Saldo	Saldo k HDP	Saldo k výdajům	Výdaje k HDP	HDP
2001	626,2	693,9	-67,7	2,6%	9,8%	26,9%	2579,126
2002	685,3	729,7	-44,4	1,7%	6,1%	27,9%	2615,635
2003	673,9	779,0	-105,1	3,9%	13,5%	28,6%	2719,696
2004	707,7	793,8	-86,0	3,0%	10,8%	28,0%	2832,58
2005	798,7	850,7	-52,0	1,7%	6,1%	28,1%	3028,488
2006	841,7	930,4	-88,7	2,8%	9,5%	28,9%	3218,773
2007	903,4	961,9	-58,5	1,7%	6,1%	28,3%	3398,75
2008	920,6	937,3	-16,8	0,5%	1,8%	26,8%	3496,106
2009	820,9	982,9	-162,0	4,9%	↑ G 16,5%	29,5%	3330,632
2010	855,2	989,0	-133,7	3,9%	13,5%	29,0%	3413,549
2011	867,6	989,9	-122,3	3,5%	12,4%	28,4%	3479,871
2012	888,0	973,3	-85,3	2,5%	8,8%	28,2%	3453,61
2013	909,3	977,0	-67,7	2,0%	6,9%	28,3%	3450,147
2014	920,6	983,8	-63,2	1,8%	6,4%	27,9%	3528,689
2015	992,4	1042,9	-50,5	1,4%	4,8%	28,0%	3718,172
2016	1018,9	969,8	49,1	+1,3%	5,1%	25,4%	3813,615
2017	999,4	1004,2	-4,8	0,1%	0,5%	25,0%	4010,327
2018	1073,0	1070,7	2,2	+0,1%	0,2%	25,9%	4134,52
2019	1118,8	1139,7	-20,9	0,5%	1,8%	27,0%	4222,364
2020	1040,4	1299,4	-259,1	6,5%	↑ ↑ G 19,9%	32,6%	3984,155
2021	1001,4	1284,1	-282,6	6,9%	22%	31,2%	4109,585

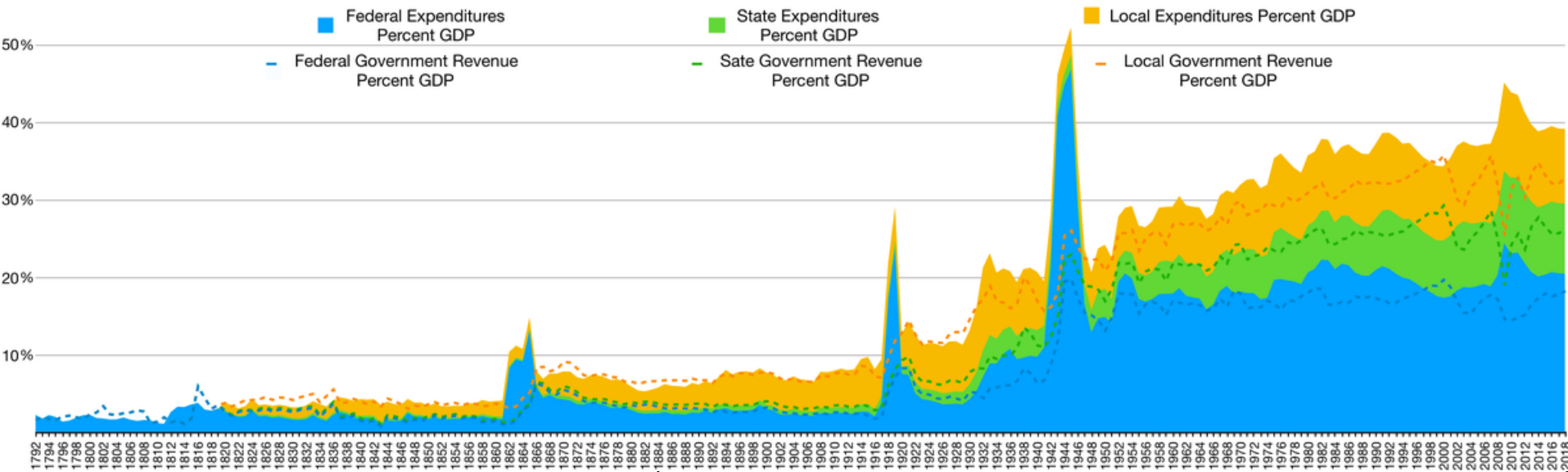
Social expenditure as % of GDP, by Branch (OECD,2017)

– Stát blahobytu *1880s, chronické navyšování výdajů

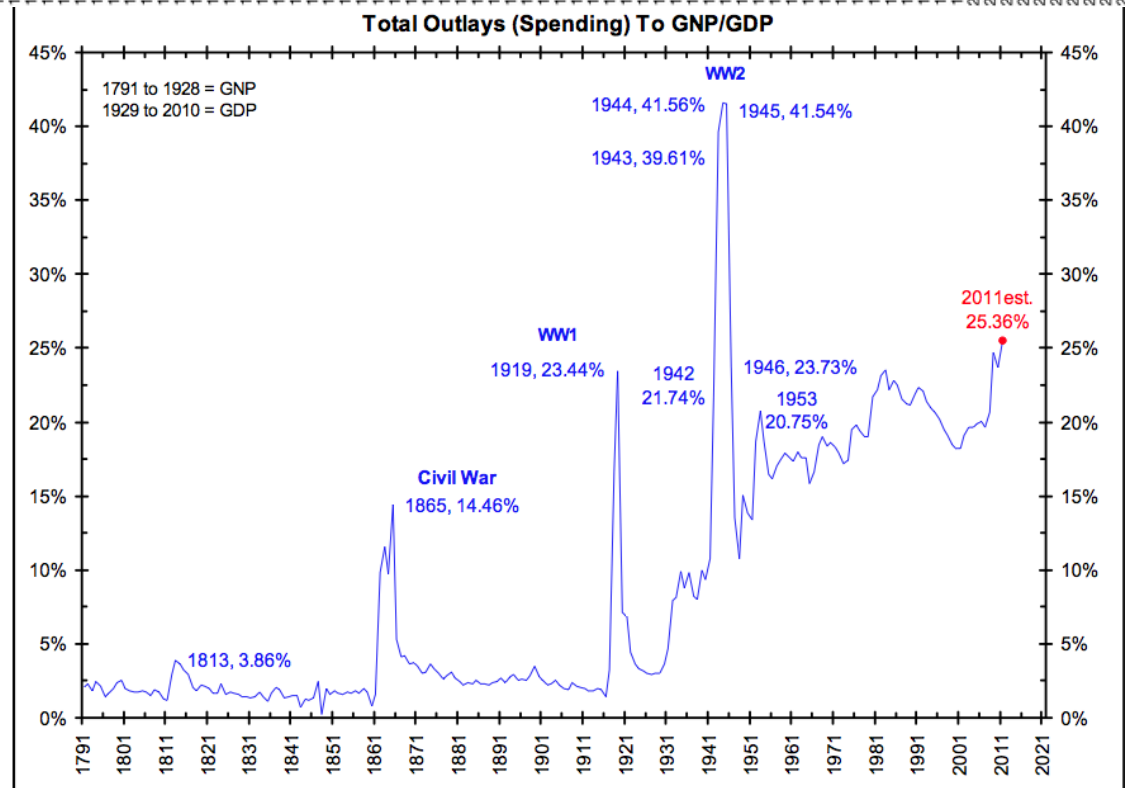
- Alokační, redistribuční a stabilizační funkce veřejných financí (veřejného sektoru)
- $Y = C + I + G + NX$
- Problematika řešení krize 2020

Total Government Spending and Revenue as a % of GDP

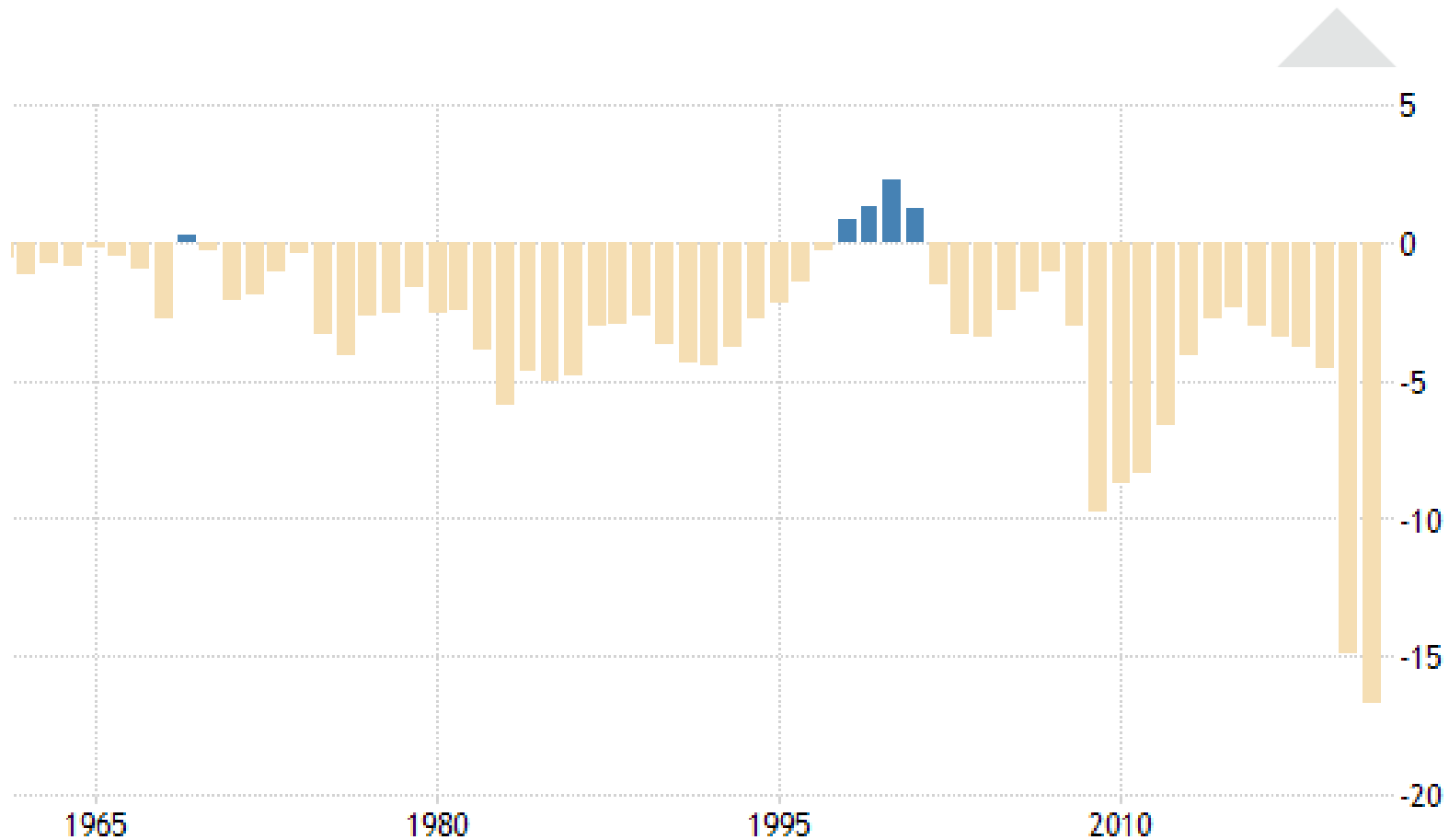
Ilustrace historického vývoje poměrem vládních výdajů k HDP v USA

Uvědomělé ovlivňování AD přichází v 30. letech díky práci J. M. Keynese

MVSO

Pokračování předchozího snímku -rozpočtové saldo vlád US k HDP (%)

TRADINGECONOMICS.COM | U.S. TREASURY

Čím je soustavné schodkové hospodaření umožněno?

KNOWLEDGE FOR THE FUTURE www.mvso.cz

Proč je s námi deficitní rozpočtová kultura?

[Střídání partají](#) <-- politický cyklus

Deficitní sklon veřejných rozpočtů: vlády mají ve zvyku utrácet více, než kolik činí jejich příjmy → štafeta hrazení se předává níže napříč generacemi

- Institucionální příčiny (tvorba a schvalování SR)
- Politické příčiny (odpovědnost, anonymizace fiskálu)
- Neschopnost voličů uvědomit si mezičasové důsledky ← přesouvání problému v čase
- Politická soutěž o voliče, kupování hlasů, dobývání renty atp.

„To contract new debts is not the way to pay old ones.“ (George Washington, 1799)

“Everyone wants to live at the expense of the state. They forget that the state lives at the expense of everyone.” – Frédéric Bastiat

V příloze č. 1 se číslo „1 488 318 723 753“ nahrazuje číslem „1 428 218 723 753“, číslo „1 688 318 723 753“ se nahrazuje číslem „1 728 218 723 753“, číslo „-200 000 000 000“ se nahrazuje číslem „-300 000 000 000“ a číslo „181 126 169 129“ se nahrazuje číslem „281 126 169 129“. ← 2. úprava zákona o SR z roku 2020, následovala 3.

Oproti tomu

- Rozpočtová udržitelnost a ukázněnost
- Větší transparentnost, předvídatelnost
- Srozumitelnost
- Flexibilita
- Adekvátnost (k vytyčenému cíli)
- Jednoznačná definice a interpretace → dlouhodobá kredibilita
- Co vidíme v posledních pěti letech je *rozmařilostí století*.

Co způsobí růst *i* o 1 p.b.?

Náklady na provoz FNOL 2020: 8 249 418 000

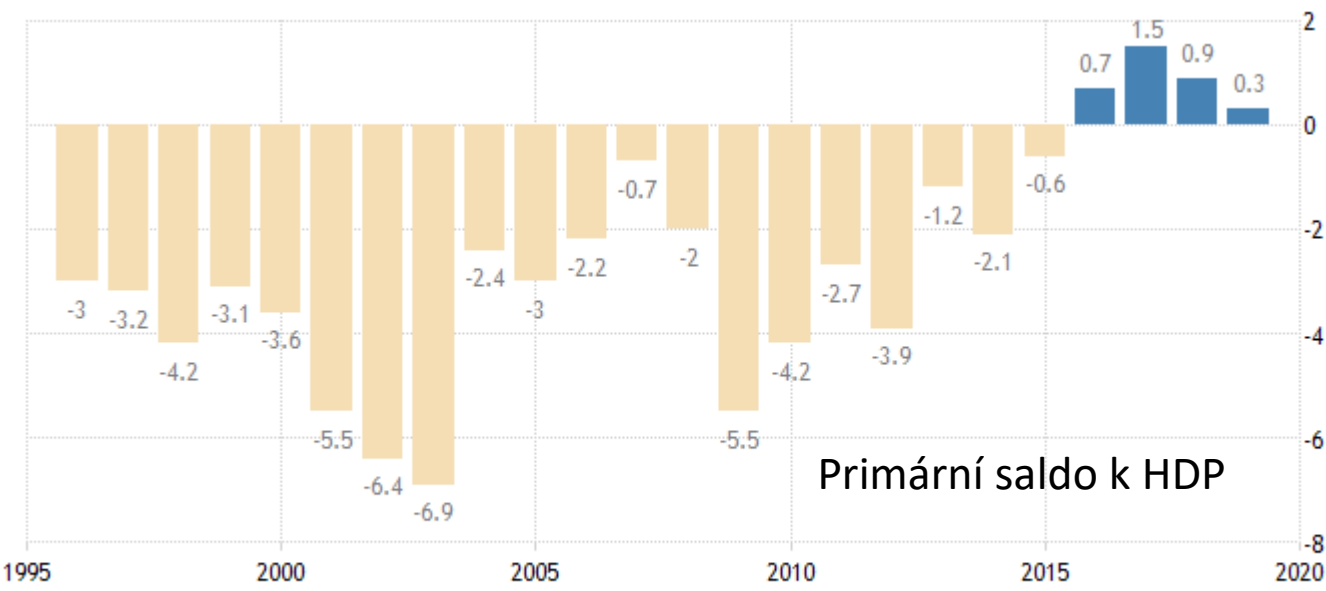
- Roste-li dluh, roste výše částek plynoucích na obsluhu dluhu (současně okolo 40 mld. Kč ročně) [odkaz](#)

POTŘEBA A ZDROJE FINANCOVÁNÍ (MLD. Kč)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Primární saldo státního rozpočtu	-17,7	147,9	120,6	97,6	59,6	30,4	29,3	17,5	-102,4	-33,6	-43,7	-11,0	327,3	377,5
Čisté výdaje na obsluhu státního dluhu	37,7	44,5	35,8	45,1	41,4	50,9	48,5	45,3	40,7	39,8	40,7	39,6	40,1	42,2

- Vyšší dluh vyžaduje vyšší daně
- Vyšší daně brzdí hospodářský růst
- Rostoucí náklady na obsluhu dluhu znamenají menší prostor na proticyklickou politiku
- Fiskální expanze vs. strukturální reformy
- Vytěsňovací efekt křiví trh a brzdí hospodářský růst

* Celkové saldo = primární s. + dluhová služba

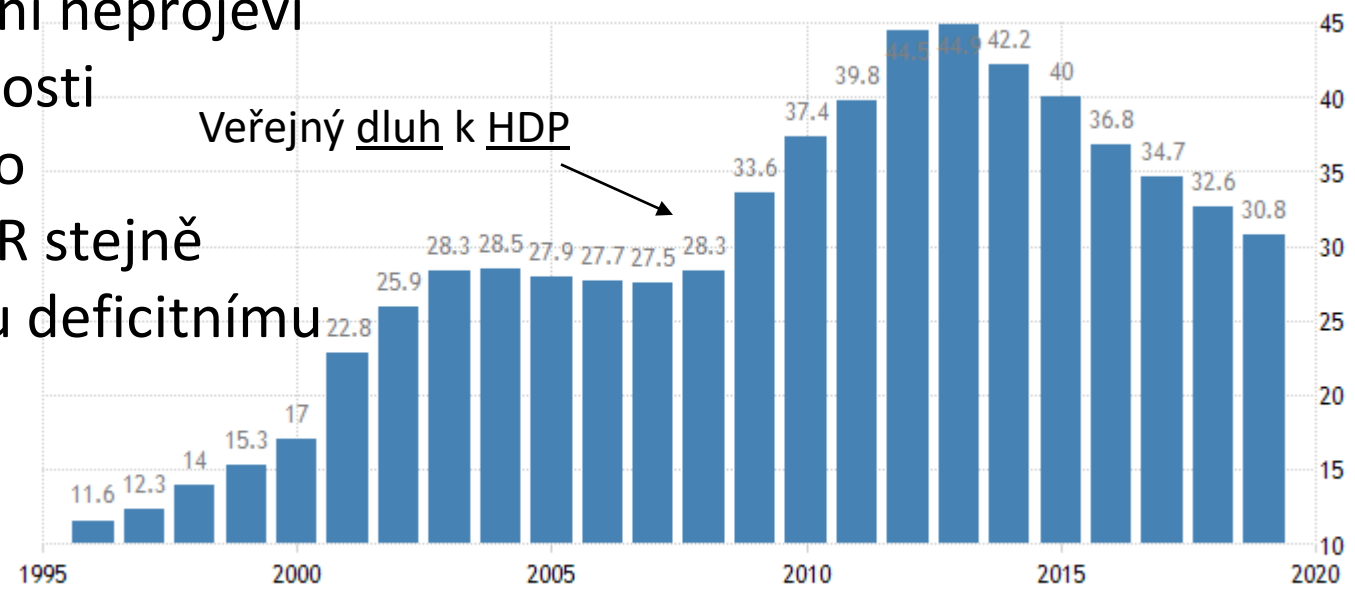

Primární saldo k HDP

SOURCE: TRADINGECONOMICS.COM | CZECH STATISTICAL OFFICE

Při propadu růstu se situace bryskně zhorší

V ekonomicky zářných letech se deficitní rozpočtování neprojeví navýšením zadluženosti K HDP → prostor pro obratné využití na PR stejně jako k pokračujícímu deficitnímu financování vládní spotřeby

Veřejný dluh k HDP

SOURCE: TRADINGECONOMICS.COM | CZECH STATISTICAL OFFICE

Katalog státních bankrotů

Afrika

Algeria (1991)
 Angola (1976,1985, 1992-2002)
 Cameroon (2004)
 Central African Republic (1981, 1983)
 Congo (Kinshasa) (1979)
 Côte d'Ivoire (1983, 2000, 2011)
 Gabon (1999–2005)
 Ghana (1979, 1982)
 Liberia (1989–2006)
 Madagascar (2002)
 Mozambique (1980)
 Rwanda (1995)
 Sierra Leone (1997–1998)
 Sudan (1991)
 Tunisia (1867)
 Egypt (1876, 1984)
 Kenya (1994, 2000)
 Morocco (1983, 1994, 2000)
 Nigeria (1982, 1986, 1992, 2001, 2004)
 South Africa (1985, 1989, 1993)
 Zambia (1983)
 Zimbabwe (1965, 2000, 2006)

Evropa

- Albania (1990)
- Austria-Hungary (1796, 1802, 1805, 1811, 1816, 1868)
- Austria (1938, 1940, 1945)
- Bulgaria (1932,1990)
- Croatia (1993–1996)
- Denmark (1813)
- France (1812) (+ 8x 1500-1800)
- Germany (1923, 1932, 1939, 1945)
- Greece 1826-1842, 1843-1859, 1860-1878, 1894-1897, 1932, 1951, 1964,
- Hungary (1932, 1941)
- The Netherlands (1814)
- Poland (1936, 1940, 1981)
- Portugal (1828, 1837, 1841, 1845, 1852, 1890)
- Romania (1933)
- Russia (1839, 1885, 1918, 1947, 1957,¹1991, 1998)
- Spain (1809, 1820, 1831, 1834, 1851, 1867, 1872, 1882, 1936-1939)
- Sweden (1812)
- Turkey (1876, 1915, 1931, 1940, 1978, 1982)
- Ukraine (1998–2000)
- United Kingdom (1822, 1834, 1888–89, 1932, 1945)

Amerika →

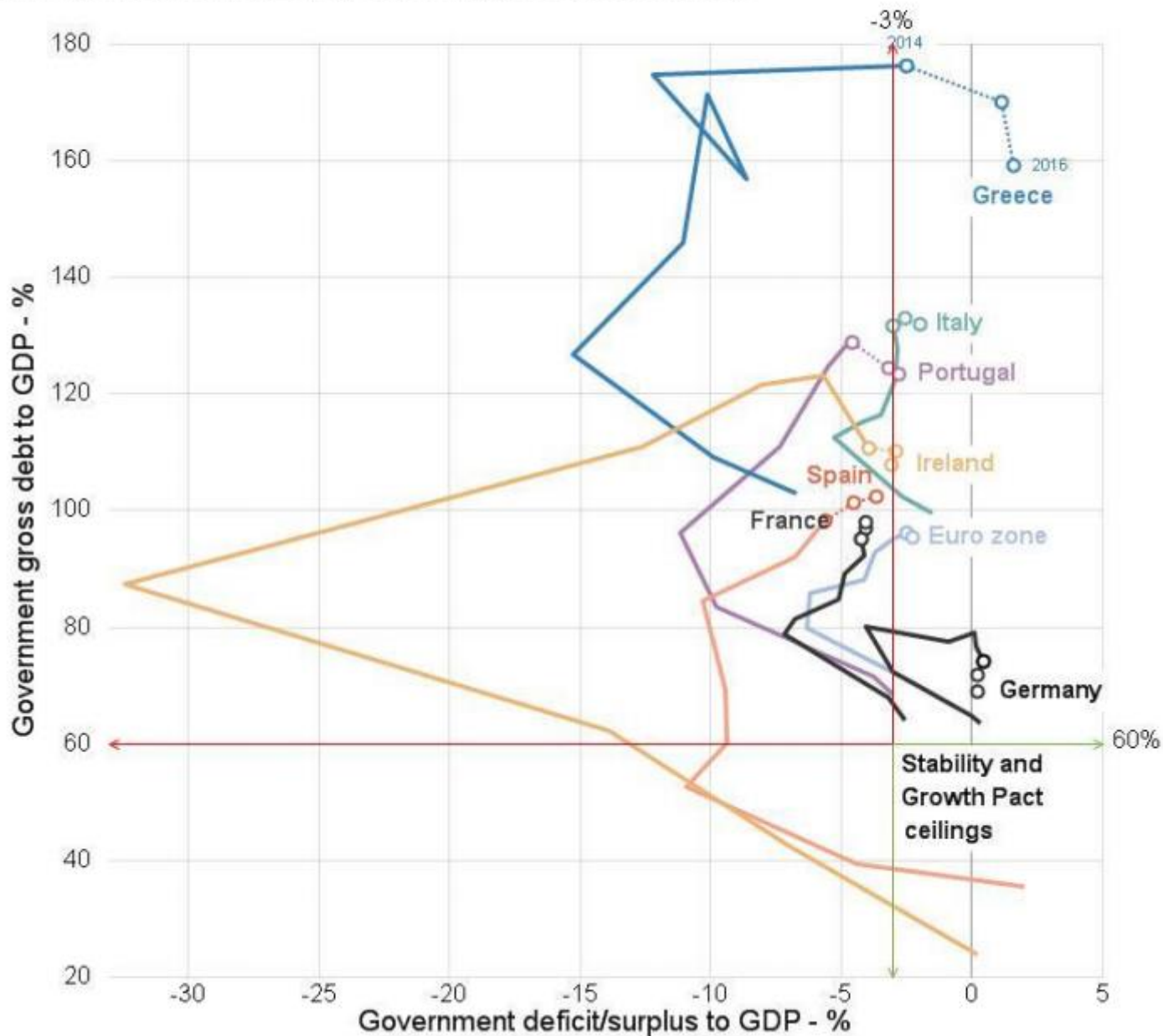
- Antigua and Barbuda (1998–2005)
- Argentina (1827, 1890, 1951, 1956, 1882, 1989, 2002-2005-2014)
- Bolivia (1875, 1927,¹1931, 1980,1986,1989)
- Brazil (1898, 1902, 1914, 1931, 1937, 1961, 1964, 1983 1986–1987, 1990)
- Canada (Alberta) (1935)
- Chile (1826, 1880, 1931, 1961, 1963, 1966, 1972, 1974, 1983)
- Colombia (1826, 1850, 1873, 1880, 1900, 1932, 1935)
- Costa Rica (1828, 1874, 1895, 1901, 1932, 1962, 1981, 1982, 1984)
- Dominica (2003–2005)
- Dominican Republic (1872, 1892, 1897, 1899, 1931, 1975-2001¹,2005)
- Ecuador (1826, 1868, 1894, 1906, 1909, 1914, 1929, 1982, 1984, 2000, 2008)
- El Salvador (1828, 1876, 1894, 1899, 1921, 1932, 1938, 1981-1996)
- Grenada (2004–2005)
- Guatemala (1933, 1986, 1989)
- Guyana (1982)
- Honduras (1828, 1873, 1981)
- Jamaica (1978)
- Mexico (1827, 1833, 1844, 1850,1866, 1898, 1914, 1928-1930s, 1982)
- Nicaragua (1828, 1894, 1911, 1915, 1932, 1979)
- Panama (1932, 1983, 1983, 1987, 1988-1989)
- Paraguay (1874, 1892, 1920, 1932, 1986, 2003)
- Peru (1826, 1850,1876, 1931, 1969, 1976, 1978, 1980, 1984)
- Surinam (2001–2002)
- Trinidad and Tobago (1989)
- United States (1779 , 1790, 1798 ,1862,¹1933)
- Uruguay (1876, 1891, 1915, 1933, 1937, 1983, 1987, 1990)
- Venezuela (1826, 1848, 1860, 1865, 1892, 1898, 1982, 1990, 1995–1997,1998, 2004)

Asie

China (1921, 1932, 1939)
 Japan (1942, 1946-1952)
 India (1958, 1969,1972)
 Indonesia (1966)
 Iran (1992)
 Iraq (1990)
 Jordan (1989)
 Kuwait (1990–1991)
 Myanmar (1984, 1987,2002)
 Mongolia (1997–2000)
 The Philippines (1983)
 Solomon Islands (1995–2004)
 Sri Lanka (1980, 1982, 1996)
 Vietnam (1985)

Euro zone government debt & deficit

2007 to 2016 (incl. European Commission forecasts)

Jaká úroveň dluhu je přípustná?

Hlavní faktory:

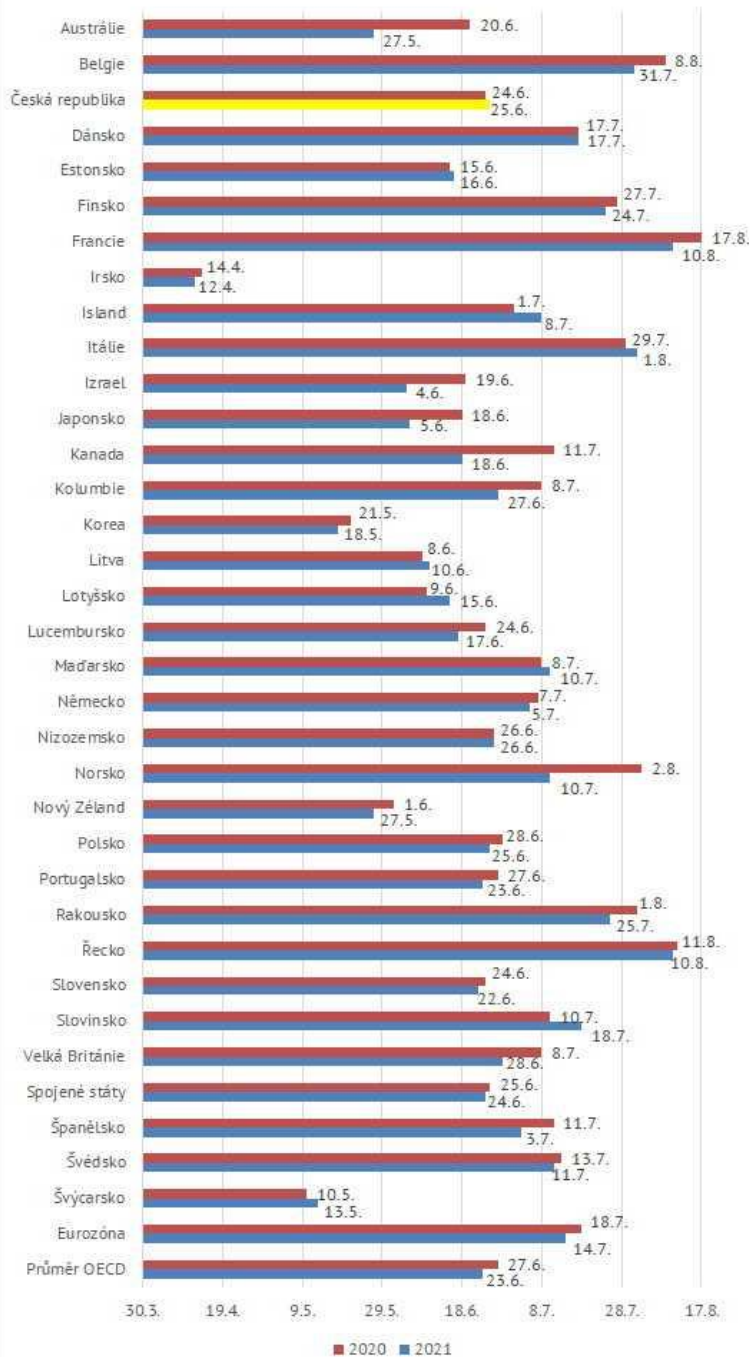
- Velikost ekonomiky a likvidnost kapitálového trhu
 - Míra otevřenosti ekonomika
 - Úroveň potenciálního růstu HDP
 - Nominální a reálné úrokové sazby
 - Vztah cyklické a strukturální složky deficitu
 - Demografické okolnosti atd. ...
-
- Základem je uvažovat o rozpočtu s výhledem do budoucna a plánovat dlouhodobě. Bereme-li si úvěr na 20-30 let a strategii máme na 2 roky až 6 let, vyvolává to palčivé otázky.

Jak z toho ven?

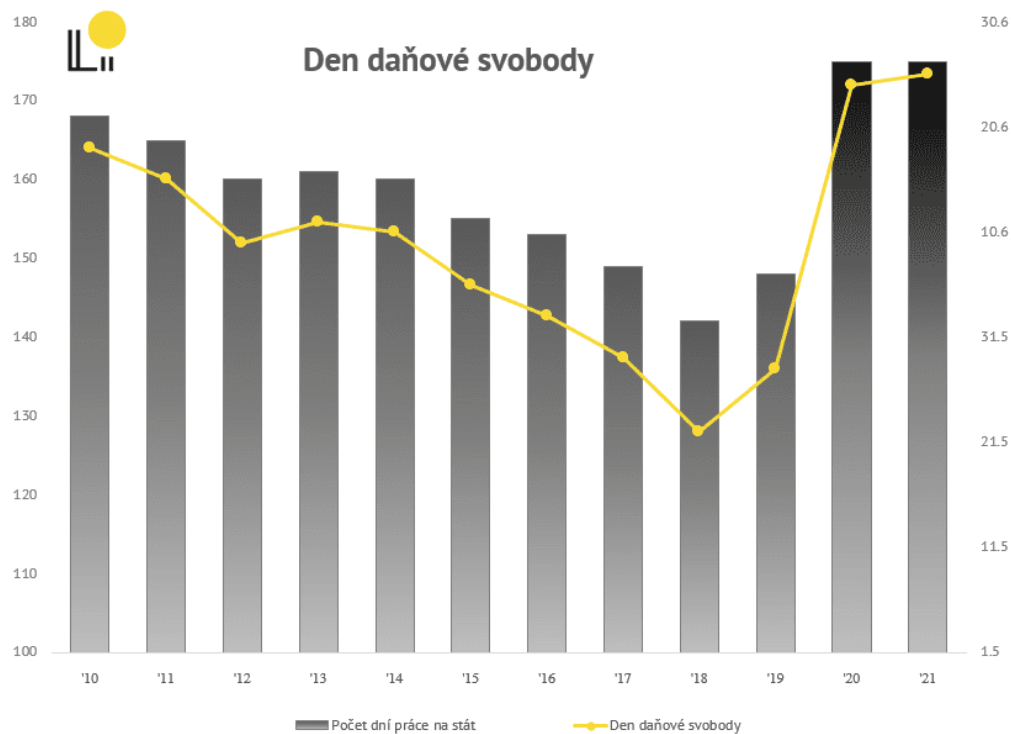
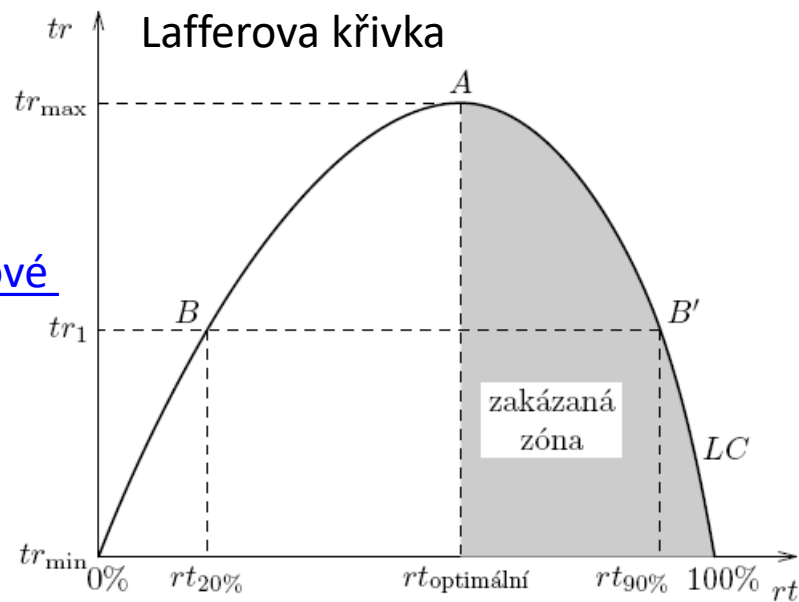
- Standardní keynesiánský přístup
- Fiskální konsolidace = snížení deficitu (zvýšení přebytku) veřejných rozpočtů
- Snížení deficitu = snížení domácí poptávky
- Snížení poptávky = pokles dynamiky ekonomického růstu
- Fiskální konsolidace a ekonomický růst tak jsou (alespoň krátkodobě) v protikladu. Proto lze reformovat pouze v „příznivých“ ekonomických obdobích → jsou (a jaké) obavy na místě?

- Povedlo se v: Irsko, Dánsko, Nový Zéland, Skandinávie...
- ČR v současnosti počítá se snižováním schodku o 0,5% HDP ročně do roku 2027, kdy má saldo činit 1% HDP
- JENŽE: SR 2021 převyšuje původní plán a na dluhovou brzdu (dluh 55% HDP) nejspíše narazíme v roce 2024

Den daňové svobody 2021

Opravdové
náklady
práce

Největší zaměstnavatelé celosvětově (2018)

	Zaměstnavatel	Zaměstnanců (Mil.)
1	United States Department of Defense	3.2
2	People's Liberation Army (China)	2.3
3	Walmart	2.1
4	McDonald's	1.7
5	China National Petroleum Corporation	1.7
6	State Grid Corporation of China	1.6
7	China National Petroleum	1.5
8	National Health Service (United Kingdom)	1.4
9	Indian Railways	1.4
10	Indian Armed Forces	1.3
11	Foxconn	0.8

Fiskální politika otevřenýma očima

- Není nic zadarmo
- Žádné zdroje nemají anonymní původ
- Neexistují kouzelné skříňky (kouzelná řešení)
- Lze změřit, že někdo zvýšil svůj užitek na úkor někoho jiného, avšak nelze změřit zda se užitek zvýšil všem

- Eva Zamrazilová: „Jsme ekonomikou, která si nevydělá na své sociální cíle.“

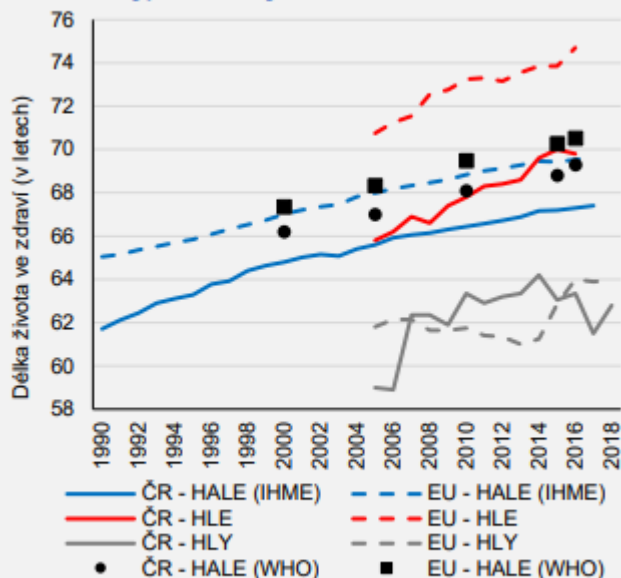
- Veřejný rozpočet jako projekce/uplatnění/zhmotnění politických představ.

- Předvídatelnost, důvěryhodnost, transparentnost

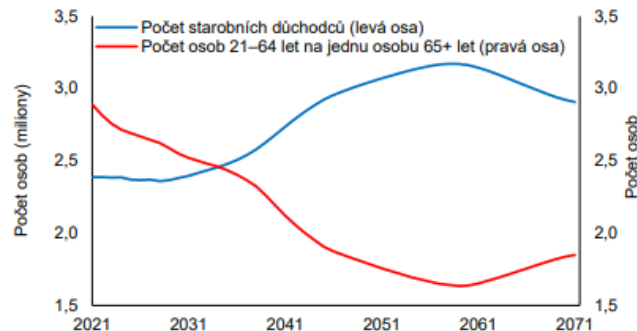
Daří-li se ekonomice, je to pro veřejné finance dobrá zpráva. Jakou zprávou je stárnutí populace?

→ <https://www.populationpyramid.net/>

Graf B4.1.1 Vývoj délky života ve zdraví (průměr muži a ženy) dle různých indikátorů

Zdroj: EUROSTAT (2020), WHO (2020) a IHME (2020); výpočty NRR.

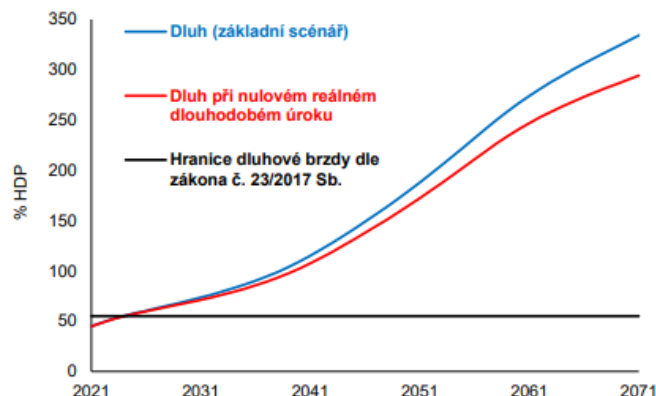

Počet starobních důchodců bude kulminovat kolem roku 2058, kdy by jich mělo být přibližně

3,2 milionu.

Podíl obyvatelstva ve věku 21-64 let na jednoho občana staršího 65 let klesne v horizontu 40 let na

1,6.

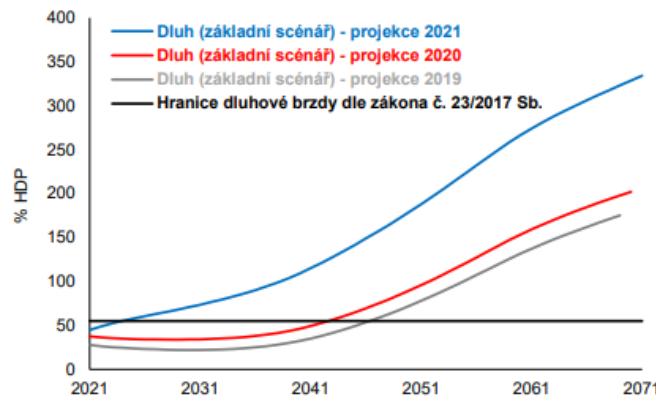

V případě zachování současného nastavení daňových a výdajových politik by k prolomení hranice dluhové brzdy došlo pravděpodobně v roce

2024.

Podíl dluhu sektoru veřejných institucí na HDP by mohl na konci 50letého horizontu projekce dosáhnout až

334 % HDP.

Podíl dluhu sektoru veřejných institucí na HDP je v základním scénáři na konci horizontu o

132 p.b.

vyšší, než byl v projekci 2020. K prolomení dluhové brzdy dojde

o 19 let dříve

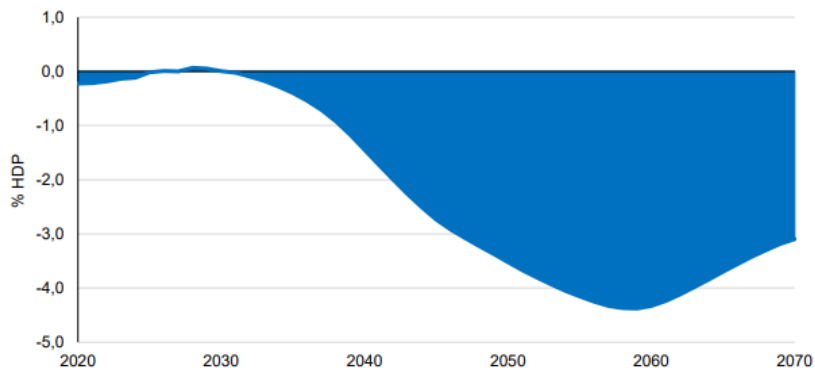
než v projekci 2020.

Primární strukturální saldo by muselo být od roku 2021 až do roku 2071

o 7 % HDP

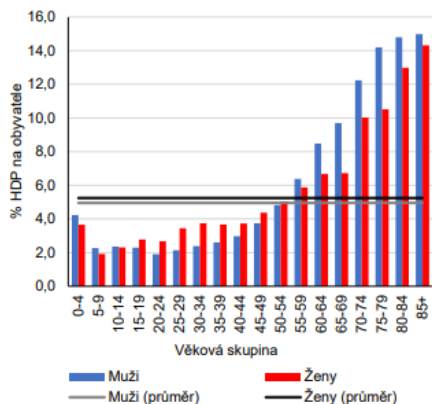
ročně lepší, aby v roce 2071 dluh nepřesáhl hranici dluhové brzdy.

Graf 4.1.6 Roční salda důchodového systému

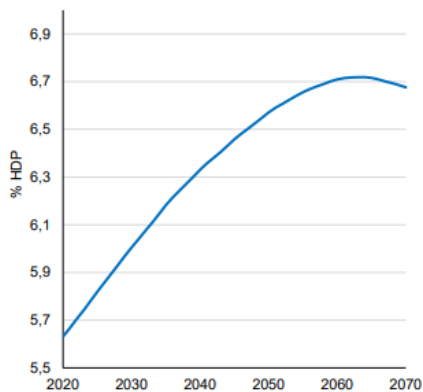
Zdroj: ČSÚ (2020), ČSSZ (2020); výpočty NRR.

Graf 4.2.1 Náklady hrazené ze zdravotního pojištění podle věkových skupin

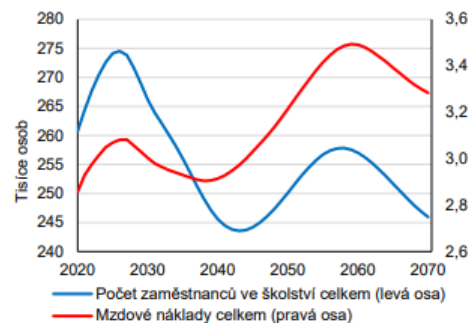
Zdroj: ČSÚ (2019); výpočty NRR.

Graf 4.2.2 Veřejné výdaje na zdravotnictví

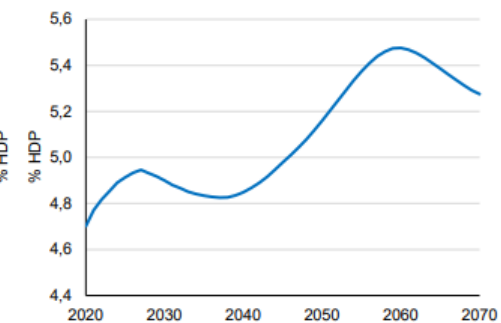
Zdroj: ČSÚ (2019), MF ČR (2019); výpočty NRR.

Graf 4.4.1 Projekce počtu zaměstnanců a mzdových nákladů ve školství

Zdroj: MŠMT (2020), ČSÚ (2020); výpočty NRR.

Graf 4.4.2 Veřejné výdaje na školství

Zdroj: MŠMT (2020), ČSÚ (2020); výpočty NRR.